

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 22. LEDNA 1936

ZA KČ 2.—

Tři odpovědi

F. PEROUTKA

Listopad a prosinec 1935 v našem politickém životě

AMICUS

Jak se stali z poplatníků výběrčí daní

J. KOLÁŘÍK

Proč Lindbergh uprchl z Ameriky

MEYER BERGER

Polemika proti literárním kritikům

OTTO RÁDL

Před agrárním sjezdem

Z. SMETÁČEK

Sankce na zdraví — Agrárníci to rozřeší

Pan senátor se ráčil vysloviti o revuích — Korupce při veřejných pracích

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice č. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠŤUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

ÚSPORY

nejvýhodněji

a nejbezpečněji

uložíte

v zemských a jiných

veřejných půjčkách

VĚDA A ŽIVOT

měsíčník šířící poznání

vědecké práce a jejich výsledků

3

Z O B S A H U Č Í S L A

Jos. Macůrek: Dějiny Slovanstva

O. Pertold: Čarodějnictví a kouzelnictví

Antonín Trýb: Kůže — ochrana těla

Karel Müller: Sluneční vlivy na život pozemský

Rudolf Kopecký: Výroba a použití některých
vzácných prvků

František Čáda: O reformu právnického studia

Bohuslav Horák: První český zeměpisný atlas

Vilém Laufberger: Fysiologické ústavy v SSSR

Barevné střepy:

Daltonismus čili barvoslepost — Steckrovy cesty a výzkumy v Habeši — Stroboskopie, nový pomocník vědy

Poznámky a zprávy:

Otevřený list našemu dennímu tisku o astrologii — Atlas republiky Československé — Zájem o bezpečnost výsledků při poznávání a určování tělesných pozůstatků vynikajících lidí — Nový způsob léčení progresivní paralysy — Plícní mor v Americe — Z historie objevu Ameriky — Podivný asteroid

Roční předplatné Kč 52.- • Jednotlivá čísla Kč 5.- • U knihkupců
Administrace Praha II, Národní 18

L é k a ř i

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen
PRAHA II, Havlíčkově náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

MUDr. K. STEINBACH

Dr. J. ERMAČENKO bývalý hospitant nemocnice na Bulovce (dermato-venerolog. odd.), Praha I., Ulice u Prašné brány č. 1, za Representačním domem. Ordin. od 7 h. do 20 h. Neděle a svátky dopol. Telefon 634-66.

OBSAH 2. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: O jedné straně. — J. KOLÁŘÍK: Kolik vynesla dávka z majetku. — Jak se vede Čechovi v Polsku. — BEDŘICH PILC: Rozhlas v diktatuře a v demokracii. — Slovník francouzského humoru. — OTTO RÁDL: Boj o „čapkovskou“ generaci. — Politické prázdniny. — Čím chybili němečtí agrárníci. — Ústí-Norimberk. — Aparátnictví nejen u komunistů. — Hospodářský liberalismus. — Ze starých a nových novin.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II, NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. 1. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Listopad a prosinec 1935 v našem politickém životě

Požádali jsme jednoho z aktivních politiků, který hrál významnou roli ve vyjednávání před presidentskou volbou, aby podal veřejnosti širší výklad událostí.

I.

Redaktor Peroutka mne požádal, abych pro čtenáře „Přítomnosti“ napsal doslov k presidentské volbě. Namítl jsem, že bych nerad nosil dříví do lesa. Vše jest už známo a vše bylo již kriticky osvětleno. Není k tomu co říci. Peroutka odporoval: Fakta jsou obecně známa, ale není slušno, když jednající lidé odpírají veřejnosti výklad o svých motivech; vy, politikové, příliš před veřejností mlčíte — to může být vaše síla u zeleného stolu, ale je to slabost před tváří veřejného mínění; jak se má tedy tvořit veřejné mínění, když mlčíte? A co je demokracie bez veřejného mínění? Odpovídám, že ukončená kampaň je pro mne ukončená kampaň. Velice si však vážím Peroutkovy práce pro vytvoření silného veřejného mínění. Říká-li mi, že mám pomoci, nemohu odpíratí.

První a druhý president.

Hledíme-li více k jádru než k ústavně právní skořápce, můžeme říci, že T. G. Masaryk přes čtverou volbu, nikdy nebyl za presidenta republiky zvolen. První presidentská volba konala se ve skutečnosti teprve v prosinci 1935. Masaryk nám byl dán mocí svého celoživotního díla. Jan Žižka stal se vojvodcem první české revoluce, Karel Hynek Mácha prvním naším ryzím básníkem, František Palacký naším dějepiscem, Bedřich Smetana hudebním naším geniem — a žádnému nebylo zapotřebí nějaké volby k tomu, aby se stali, čím se učinili. Tak se také stal T. G. Masaryk presidentem československého státu. K právní i politické platnosti presidentské funkce bylo zapotřebí, aby byl zvolen ve smyslu ústavních předpisů. Tato formální volba však měla druhotný význam. Tvrdím to, ač jsem vzdálen myšlenky na podkopávání autority ústavy. Ale se skutečností se srovnává, když řeknu, že Národní shromáždění konalo v případě Masarykově pouze úkol registrační kanceláře: zapsalo do gruntovní knihy republiky, že Masaryk jest presidentem. Neříkejte, že Národní shromáždění přece jenom mohlo zvolit někoho jiného. Nemohlo. Protože se nemohlo dopustit vzpoury proti svrchovanosti národa. Osobnost Osvoboditelova prosadila se tak mocně, že byl hluboce respektován, ba víc: že byl milován veškerým politickým národem naší země. Masaryk stal se presidentem, a proto ho Národní shromáždění zvolilo.

Tedy ještě jednou: v politickém smyslu konala se skutečná presidentská volba teprve v prosinci 1935. Teprve zde se rozvinul celý problém dosazení nejvyšší politické autority v demokratickém státě. Teprve taď nám bylo složiti zkoušku politické zralosti. Pro tuto

volbu měli jsme své zkušenosti z dějin středověkého státu českého. Jaká to výstraha k nám mluví z knihy dějin. Kolikrát při střídání panovníků jsme prošli hrůzou třídního a rodinného sobectví mocných panských rodů, zrady, nevěry, úkladů, války a dělení země! Jak povznášející a navždy slavná jest naproti tomu chvíle, kdy mocný katolický pán poklekl před kališnického Jiříka a řekl: Buď naším králem! Každý z našich politických vůdců měl by míti na nočním stolku národní dějiny a vždy v těžkých chvílích hledati v nich poučení, výstrahu a posilu.

Prosincovou zkoušku jsme složili s úspěchem. Když ne s vyznamenáním, tedy alespoň všemi hlasy. Ale šli jsme na samém okraji pohromy.

Kdo na jeho místo?

T. G. Masaryk obíral se myšlenkou svého nástupce mnoho let. Se mnou o tom mluvil po prvé r. 1924. Tenkrát jsem hledal úlevu ve své nemoci v jižní Itálii, na Capri. Stejnou dobou byl Masaryk v Taormině na Sicilii. Když se vracel parníkem „Esperie“, telegrafoval mi, abych ho v Neapoli navštívil. Vidím ho před sebou, jako by to bylo včera, postavu přímou, ztepilou, mužsky krásnou a mužnou, ač nesla na týle tři čtvrtiny století. Byl jsem naplněn pýchou, když jsem si řekl: toto jest můj president.

Šel hned k jádru věci. „Chci s vámi hovořit o svém nástupci v presidentském úřadě. Může to býti jenom Beneš.“ Tón jeho řeči byl — řekl bych — velitelský. Tento učenec, státník a vrchní velitel armády mluvil s námi vždy jenom tónem diskuse, někdy skoro po studentsku. Nyní byl rozhodný, „neujasňoval si problém“, byl hotov s úsudkem. Přiznávám se, že mne uvedl do rozpaků. Tenkrát jsem nebyl pro Beneše. Pamatují-li se dobře (píšu tyto poznámky daleko od Prahy, nemám s sebou ani zápisník, ani jiný materiál), tedy: pamatují-li se dobře, rozvinula se před tím doma vojna o hodnocení domácí a zahraniční akce v národní revoluci. Byla zahájena útočným článkem v legionářském deníku, jehož autorem byl nepochybně T. G. Masaryk. V Pětce z toho bylo znamenité rozladění, namířené především proti dru Benešovi. Musím říci, že jsem toto rozladění nesdílel, bylo mi úplně lhostejno, která síla osvobodila, zda domácí či zahraniční nebo obě — hlavní byl fakt státní svobody a povinnost zachovati ji. Tyto přestřelky jsem sice pokládal za zbytečné, avšak na můj poměr k dru Benešovi to nepůsobilo. Nebyl jsem však pro Beneše, protože jsem byl pro Antonína Švehlu.

Musím nyní odbočiti s paluby „Esperie“ (což je po česku „Naděje“) k náhrobku, pod nímž leží pohřbena mnohá naděje. V den výročí Švehlova úmrtí položil nově zvolený president republiky věnec na hrob hostivařského sedláka. Mrtví nepotřebují poct, avšak je krásné, když živí se sklání před památkou dělníků na národa roli. Benešovo gesto vyjadřovalo symbolickou řečí díkůvzdání za práci, kterou Antonín Švehla vykonal pro republiku. Dobře, že to nový president podnikl; mějmež všichni dobrou vůli a spatřujeme

v tom doslov k událostem, které někdy oba tyto československé státníky stavěly proti sobě.

Antonín Švehla konal svoje dílo nikoli pod Masarykem a za ním, nýbrž s ním a vedle něho. Antonín Švehla nás učil vládnout. Kde se tomu naučil on? Tam, kde se naučil pták létat a strom kvést. Je-li dovoleno zjednodušovati veliké historické procesy do stručných zkratk, pak lze říci, že T. G. Masaryk nám vybojoval stát, kdežto Antonín Švehla v něm pod záštitou mohutné mravní autority Osvoboditelovy založil politický řád, spořádanou vládu a silnou vládní tradici. V jistém ohledu všichni jsme žáky Antonína Švehly; všichni bez výjimky — i Dr. Jaroslav Stránský, který oponoval nejčastěji a nejdůrazněji, a ne vždy neprávem. Neumím si představit šťastnějšího souručenství nad toto: Masaryk prezidentem, Beneš vůdcem zahraniční politiky, Švehla vůdcem politiky domácí.

Jest čas, abychom se vrátili na palubu „Esperie“. Otevřeně jsem Masarykovi řekl, že druhým prezidentem by měl býti Antonín Švehla, a uvedl jsem svoje důvody. Vznikla z toho dlouhá debata. Po prvé jsem tu z jeho úst slyšel větu, že státy se udržují idejemi a silami, z nichž vznikly. Masaryk setrval na svém, já také. Před rozchodem se mne otázel, ví-li o mém názoru Švehla. Řekl jsem dle pravdy, že nikoli a že by ani nepřipustil rozmluvu o tom (ještě po letech s důrazem odmítal myšlenku, že by jednou měl býti prezidentem). Masaryk mne požádal, abych v této věci prozatím ničeho nepodnikal, rozmluvu abych pokládal za důvěrnou — a abych o věci znovu a lépe přemýšlel. „Budete-li mítí všichni dohromady rozum, dáte mi za pravdu.“

Po druhé jsme o tématu mluvili v Lánech až roku 1930. Stalo se to po jedné z úředních návštěv. Při tomto vzpomínání nemohu vynechat dekorativní detail, který sice nepatří k věci, ale patří k Masarykovi. Po obědě mne zavedl do pracovny, kdež jsme usedli do klubovek na kus řeči; venku burácel vichorec, který třískal špatně zavřeným vrchním oknem. Dvakrát, třikrát jsme se oba na okno podívali, potom prezident vstal, přistrčil těžkou klubovku jako by nic ke zdi (mne k tomu nepustil), vystoupil na opěradlo, okno zavřel a dosti švihně seskočil opět dolů — jako mladík. A to již překročil osmdesátku!

Roku 1930 měl stav presidentské otázky již zcela jinou tvářnost než před šesti lety. Masaryk tenkrát již přijal myšlenku na Švehlovo nástupnictví. Chtěje zůstatí věren pravdě, musím dodat, že svůj původní plán neopustil; počítal s tím, že po Švehlovi přijde Beneš. Obtíž nyní vězela jinde: ve Švehlově odporu. Masaryk mi obšírně vyprávěl o svém jednání se Švehlou, který o presidentství nechtěl ani slyšet. Za druhé pak: Švehla byl těžce nemocen, mnozí již tenkrát pochybovali o možnosti jeho záchran. Není pochyby, že otázka druhého presidenta byla by jednoduchá, kdyby byl Antonín Švehla zůstal na živu. Byl by býval zvolen za souhlasu T. G. Masaryka i dra Beneše snad všemi československými hlasy a částí hlasů jinonárodních. Jest možno věřit, že by se byl volbě podrobil. Smrt učinila přes tento počet čarů, život nám ničeho neušetřil ze zápasu o druhého presidenta.

Uzavírám tento výklad. Presidentská otázka nebyla blízko. Vedl nás ještě Masaryk. Ale on sám věděl, že toho jest již nakrátko, a nepřestala jej mučiti otáz-

ka: Kdo na mé místo? Pro něj byla otázka rozřešena: ale přijmou jeho řešení zástupci národa, které ústava pověřila volbou?

Před abdikací.

Od prvních měsíců 1935 jsme věděli, že obávaná kritická hodina se přiblížila. President byl nemocen, všechny jeho síly ochably. Jeho zdravotní stav kolísal, někdy býval relativně dobrý, nicméně v některých obdobích vůbec již nemohl vykonávat svou funkci; také se dostavovala recidiva záchvatů. Jeden z diplomatických zástupců cizího státu, nově nastoupivší, nemohl po měsíce vykonati nástupní audienci a odevzdati pověřovací listiny. Takový stav byl na dlouho neudržitelný. Politikové to věděli; lid, který občas vidíval presidenta při vyjížděcích nebo četl zprávy o nich, nemohl dohlédnouti celé pravdy. Politikové se nemohli rozhodnouti k řešení, ostatně podnět nemohl vyjítí od nich. Jedné chvíle byly věci tak zlé, že tehdejší ministerský předseda pomýšlel již na opatření, jaké pro případ presidentovy nemoci předvídá ústava: na přenesení presidentských funkcí na vládu. Tento postup byl jednak části koalice těžko přijatelný z důvodů politických, jednak se tehdy zdravotní stav presidentův zlepšil, a Jan Malypetr od svého plánu upustil — myslím, že rád. On i my ostatní těžko a pomalu jsme přivykali myšlence, že T. G. Masaryk nebude.

V listopadu dostaly se náhle věci na jinou kolej. Nový ministerský předseda byl sotva hotov s nástupními pracemi, když se na něj a na nás všechny přivalila presidentská otázka s důrazem, jemuž se nic nemohlo postaviti do cesty. Po návštěvě, při níž nový ministr zemědělství skládal slib, pokusil se o presidenta nový záchvat. Tím byla otázka rozvinuta. T. G. Masaryk žádal, aby mu bylo dovoleno odstoupit. K dru M. Hodžovi přišel presidentův lékař se sdělením, že nemůže odpovídat za zdraví Masarykovo, zůstane-li prezidentem. Ministerský předseda správně porozuměl významu tohoto sdělení. Lékař nemůže odpovídat a přichází to oznámit ministerskému předsedovi — co to jiného znamená, než že přenáší odpovědnost za tento drahocenný život na ministerského předsedu a na vládu? Unese ji vláda, když ji nemůže unést odborný lékař? Hodža se nerozhodoval lehkomyslně. Sám si ještě přezkoumal stav věcí, než přistoupil k politickému jednání. Lékařovo mínění znal. Povolal tedy oba přední úřední spolupracovníky presidentovy — kancléře dra Šámala a sekčního šéfa dra Schieszla — aby zjistil jejich názor. Oba smýšleli stejně: výkon funkce ubíjí naději na zachování T. G. Masaryka; oba radili, aby Masarykovu přání bylo vyhověno. Nemůžeme-li mítí presidenta Masaryka, ať nám zůstane Masaryk. Hodža dále zjistil, že stejně to vidí presidentova rodina. A potom dne 21. listopadu navštívil T. G. Masaryka, který mu pověděl o svém úmyslu. Ministerský předseda nalezl krásnou větu: „To bude smutek v národě!“ Takové věty netvoří se v mozku, plynou ze srdce. Brzy po této návštěvě svolal ministerský předseda politické ministry a ve vší formě jim dal zprávu o situaci.

Presidentská otázka, největší otázka našeho života státního, předmět dlouholetých těžkých starostí, octla se na denním pořadu a velitelsky se dožadovala rozřešení.

Škoda, že nemohu po způsobu romanopisce nebo dramatika vylíčiti mohutný otřes dvou listopadových a dvou prosincových týdnů 1935. Ty chvíle počáteční shody a náhlého rozkolu; hodiny dramatického zauzlování děje, tahy a protitahy. Ten krátký, ale zato tím intenzivnější zápas státního rozumu se stranickou vášní. Pravdu a lež, smíchanou k nerozeznání v čarodějnickém kotli pletich, nedůvěry a strachu. Smutky, hněvy a naděje. Obraz lidí z křemene a lidí z bláta. Poplachy na burse a pohnutí v lidu. Tu zamračenou tvář rozkladu, která se již již šklebila. A potom: vítězný vpád veřejného mínění do šera uzavřených konferenčních síní a neosvětlených zákoutí; vpád, zahájený proslovem ministerského předsedy v rozhlase — a na konec 18. prosinec, den vítězství národního smíru, jednoty, energie a radosti.

Jsou to čtyři týdny, hodné vypsání perem básníkovým. Jest mi líto — ale já to neumím. Spěchám, abych perem novináře vylíčil politický obsah událostí.

Několik hledisek, jednomyslně přijatých.

První porada zástupců stran, která jednala o prezidentově úmyslu (ještě nebylo formální abdikace), stanovila několik hledisek, jež se zdála býti přijatelná všem. Zde jsou:

1. Prezidentovo přání, aby mohl odstoupiti, se respektuje.
2. Volba je záležitost koaliční; do koalice může každá strana přijít s kandidátem; do Národního shromáždění půjde koalice s kandidátem jediným.
3. Abdikace nebude veřejně oznámena, dokud se nezabepečí hladké zvolení nového presidenta.
4. S volbou nejsou spojeny větší změny ve vládě.
5. Prezidentská volba nestane se předmětem veřejného rozčilování a útoku; od tisku bude žádána zdrželivost a umírněnost.

Z toho je zřejmo, co chtěli političtí vůdcové. Chtěli připravit prezidentu Osvoboditeli odchod, provázený sice smutkem celého národa, ale odchod důstojný a klidný. Chtěli v krátkém čase, energicky a svorně rozřešiti otázku nástupce bez veřejných bojů, které by se v přítomné době snadno mohly státí důvodem rozkladu tvůrčích sil. Chtěli zachovati koalici nerozvikanou, aby bez průtahů mohla pokračovati ve státní práci. Kladla se váha na to, že volba je především záležitost národa státního. Chtěli jsme míti presidenta, vybaveného autoritou společné vůle národa, nikoli presidenta, závislého na náhodné hlasové konstelaci v Národním shromáždění. Volba koaliční měla zmařiti naději žvlů nestátotvorných, že budou míti výhodné postavení arbitra ve vnitřním sporu státního národa, a že se stanou jazýčkem na váze.

V této první poradě nebylo vysloveno jméno žádného kandidáta. Bylo však míněním (nevysloveným) všech účastníků, že jím bude dr. Edvard Beneš jakožto muž, kterého na prezidentském místě potřebuje republika. Za Benešem stála strana lidová, obě strany socialistické a strana živnostenská z českých stran a obě koaliční strany německé. (Landbund později zakolísal, když na něj zafoukal silný vítr ze sousedovy zelené zahrady.) Bylo také již důvěrně známo, že ministerský předseda je v této věci rozhodnut.

Bylo ujednáno, že do týdne sejde se nová porada, rozšířená o předsedy politických stran; v mezidobí měli si účastníci opatřiti ve stranách plné moci, aby mohli stanovit s konečnou platností kandidáta a den prezidentské volby. Zdálo se, že vše půjde hladce.

Rozkol!

Co mohlo býti vyřízeno prostě, bylo odkázáno na nebezpečnou cestu zápasu.

Agrární vedení (a tudíž také pan ministr obchodu) zamítlo potom první dvě hlediska svrchu uvedená. Chtělo, aby T. G. Masaryk zůstal v úřadě. Stav prezidentův byl sice objektivně zjištěn, jeho politická vůle byla nepochybná, všichni političtí vůdcové s ministerským předsedou v čele se sklonili a v úctě k osobnosti chtěli respektovat její přání. Marně — předseda agrární strany byl poslán, aby se šel přesvědčit ještě jednou.

Budme ujištěni, že tuto cestu do Lán nepodnikl p. poslanec Beran rád. Pokus dopadl, jak dopadnouti musel. Stejně i návrh, aby se ve smyslu ústavní listiny přenesly prezidentské funkce na vládu. Ukázalo se, že je to cesta úplně neschůdná věcně i politicky, nikdo se pro ni nevyslovil krom navrhovatele. A pak byla zmatku otevřena brána dokořán: žádalo se, aby koalice hledala jiného kandidáta místo dra Beneše, nebo aby netrvala na jediném kandidátu a ponechala rozhodnutí Národnímu shromáždění. Tedy faktické anulování vlády a koalice v nejzávažnější otázce státní a neodvratná smrt této vlády i koalice po volbě nebo ještě před ní. Takto zvolený prezident (z třetí volby) nestal by se hlavou státu z vůle státního národa ani z vůle koalice, nýbrž z vůle menšin. Měli jsme míti presidenta, zvoleného ze zmatku, z milosti hlasů henleinovských nebo komunistických, presidenta slabého, bez autority, kolem něhož by po sedm let vířil nezastavitelný zápas. O nás Čechoslovácích je známo, jak se dovedeme mezi sebou porvat, když se do toho pustíme. A k tomu jsme měli vyhlídku, že republika v době evropské krise nebude míti pevné, trvalé vlády. Všechny argumenty, všechny výstrahy, všechno zapřísahání nepůsobily. Rozkol byl zde.

Ministerský předseda Dr. Milan Hodža ztroskotal, nepodařilo se mu vyřídit koaličně prezidentskou otázku. Podal demisi s celou vládou, která ostatně nebyla přijata. Veřejné prohlášení abdikace stalo se nezbytností, koalice šla k volbě se dvěma kandidáty...

O Benešově protikandidátu.

V prezidentské kampani hrála značnou roli Bechyňova řeč, proslovená — vlastně neproslovená — v Prostějově. Myslím, že pan profesor Němec upřímně věřil, co se mu o tom řeklo: že Edvard Beneš na prezidentském stolci jest počátkem katastrofy národa a státu, učiněný Friedrich Falcký s nezbytným následkem Bílé hory. Že tato volba bude počátkem utvoření komunisticko-socialistického bloku, který uchvátí veškeru veřejnou moc, znásilní občanské vrstvy, rozvrátí základy národního státu a bůhví co ještě jiného. Na štěstí to Bechyňova řeč předčasně napověděla. Je v zájmu vlasti, aby tento ošklivý plán byl potlačen v zárodku, to jest při prezidentské volbě. Dr. Edvard Beneš je vzácný muž, a všichni jeho přátelé dobří lidé jsou; ale má-li býti nástrojem socialistickobolševického převratu, nebo aspoň rozvratu, musí býti poražen. Národ volá, vlastenci na palubu!

Tento případ je přes všechnu svou fraškovitost natolik závažný, abychom se u něj zastavili. Zde běží o klasickou ukázkou, jak český vzdělanec může in politicis zabloudit v lese, který se skládá ze tří borovic. Když si tohle dal namluviti český intelektuál, žijící v Praze, bývalý člen Národního shromáždění a předseda Národní rady, tedy člověk s velkými styky a s otevřeným přístupem přímo k pramenům věrné politické informace — co teprve jest možno namluviti muži z ulice, nebo venkovanovi, který se veřejnými otázkami obírá jen výjimečně a většinou jenom v úloze diváka? Skutečně se mu namluvilo ledaco. Na Slánsku se na příklad rozkřiklo, že v Moskvě už mají připravena bombardovací letadla, která se dají na cestu do Prahy, jakmile bude Beneš zvolen. Aby nebylo lidských plků, vřslovně pravím, že toto pustošení mozků nelze připisovati na vrub agrární strany; je dosti dobrodruhů, kteří se starali, aby — zneuživše postupu agrárníků — vyvolali v lidu zmatek a rozšířili otravu co nejotravnější.

Cožpak to bylo opravdu tak těžké, rozeznat pravdu? Stačilo uvážiti, kdo je Dr. Beneš. Což je to nepopsaný list papíru, avanturista, postava záhadná? Což není evropsky znám jeho ideový a politický profil? Jak mohl někdo, byť jen na minutu, uvěřit, že by dr. Beneš přijal roli — a dokonce vůdčí roli! — v komplotu proti dílu, které sám s Masarykem po dvacet roků buduje? První řeč, kterou ministr Beneš promluvil po svém návratu z ciziny v Revolučním shromáždění, obsahovala rozhodnou kapitolu proti bolševickému pojetí sociální revoluce; kapitolu odvážnou a statečnou, hledíme-li k tehdejší náladě většiny dělnictva. Nemýlím-li se, stál jsem za této řečí vedle p. profesora Němce a oba jsme zuřivě tleskali. On z přesvědčení a nadšení, já z přesvědčení a demonstrace. Co se od té doby na Benešovi v tomto punktu změnilo? Nic, jak oba dobře víme. Edvard Beneš byl kandidátem Masarykovým. Vědělo se to dávno před tím, než to bylo — v den abdikace — veřejně prohlášeno. Nezbytně to musel vědět i p. prof. Němec, který Masaryka miluje, protože ho zná. Jak tedy mohl věřiti, že zkoumavý, k lidem kritický až nedůvěřivý Masaryk si vybral právě muže, který by byl schopen po svém zvolení takto roztrhati národ a zahájit v něm občanskou válku? A to v době, kterouž jako zahraniční ministr veřejně označoval za kritickou, ba nebezpečnou, nepřestávaje při tom apelovati na jednotu, snášlivost a svornou vůli národa? Nikdy Beneš nepustil, aby se pro některou otázku zahraniční politiky národ doma rozdvojl na dva bojující tábory. S jednotou národa se přímo pílal. Otázku uznání Ruska de jure položil doma na stůl teprve když evropsky uzrála, a když k pochopení toho uzráli všichni také doma (s malými výjimkami). K provokacím polského vládního režimu choval se Edvard Beneš s jobovskou trpělivostí, dokud v naší veřejnosti převládaly nekritické polskofilské sympatie, nerozeznávající národ od vládnoucího režimu.

Tyto věci mohly postačit, aby se universitní profesor jednoduše vysmál hloupým kombinacím, jež tak nemorálně byly spojovány se jménem zahraničního ministra. Na tom bychom mohli přestat. K vůli úplnosti ještě slovíčko. Což panu profesorovi opravdu unikly patnáctileté zápasy sociální demokracie s komunistickým radikalismem, zápasy o demokratickou myšlenku a politiku? Zápasy o koalici? Což ničeho

neví o současném socialistickém odmítání komunistické jednotné fronty? Neví, kdo jest Antonín Hampl, jaký je to demokrat, a jaká mocná energie soustředěna je v této zajímavé postavě? Nevěděl ničeho o jménu a politickém charakteru Jana Šrámka?

Věděl — nevěděl, jisto jest, že si dal namluviti věci nemožné. A měl býti presidentem republiky! Měl rozpouštět Národní shromáždění a vypisovati jeho volení; měl dosazovati a propouštět vlády; měl býti vrchním velitelem armády; měl míti právo vyhlašovati mobilisaci vojska — jakými nepravdami bylo by možno v kritických hodinách oklamati muže tohoto druhu? Do hlav se vkrádalo podezření, že právě takový muž byl hledán. Na druhé straně barikády strašilo opětně podezření, že president, který byl po leta členem a funkcionářem socialistické strany, mohl by v nejvyšším úřadě republiky a jeho mocí zvrátit rovnováhu domácích politických sil. Musíme tedy promluvit o ceně důvěry v demokratické soustavě. (Příště dále.) *Amicus.*

p o z n á m k y

Agrárníci to rozřeší!

Pan Vavínek Řehoř napsal minulý týden do „Venkova“ úvodník, v němž pateticky prohlásil, že socialisté úplně ztroskotali při řešení problému nezaměstnanosti, že odmítali všechny dobré rady jiných stran a že z toho udělali problém čistě almužnický. „Je na nás,“ praví odhodlaně pan Řehoř, „je na druhých stranách a smerech, aby se více a lépe věnovaly problému nezaměstnanosti a neponechávaly jej v naprosté sféře socialistické.“ Znamenitě! Přičinili-li se agrárníci o to, aby nezaměstnanost zmizela tím, že bude všem vyrazeným dělníkům opatřena za slušnou mzdu práce, zaslouží se o stát a pozdvihnou věhlas své strany. Čekáme tedy v tomto směru po plamenných slovech plamenné činy. Jen bychom neradi, aby to dopadlo tak, jako dopadly agrární návrhy na socialisaci dolů, které se opakují jen tehdy, potřebuje-li si strana zaagitovat, a které jsou potom zase pečlivě ukládány do skladiště efektních hesel.

Pan Řehoř klade ve svém úvodníku také řečnickou otázku: „Co by se stalo se stranou agrární, kdyby tonula v takových zmatcích o důležitých otázkách zemědělských, jako tonou socialisté ve věci nezaměstnaných?“ Tato slova prosí, abychom panu Řehořovi poněkud vysvětlili rozdíly mezi možnostmi strany agrární a stran socialistických. Je tu několik podstatných rozdílů. Agrární strana totiž pečuje jen o zájmy majetníků půdy, které jsou velice jednoduché; omezují se na touhu, aby takový majetník prodal za dobrou cenu to, co vyrobil. Jak mu agrární strana pomáhá k tomuto výsledku? Předně tím, že znemožňuje všecku cizozemskou konkurenci. Když to nepomůže, tedy tím, že se státní pomocí zřídí společnost, která za úředně stanovené a dobré ceny vykupuje zemědělské výrobky. Je to nesmírně jednoduché. Navrháme tedy agrárníkům, aby se podobným způsobem léčila nezaměstnanost průmyslu, a poslouchejme, co tomu budou říkat. Zřídíme prostě se státní pomocí společnost, která bude za úředně stanovené a dobré ceny vykupovat průmyslové výrobky. Co z toho nezokoupí dále spotřebatelé, zůstane sice ležet ve skladištích — může se podle agrárního vzoru říci, že to je železná zásoba pro případ války — ale továrny budou vesele vyrábět, dělníci budou vesele pracovat a partaje budou mít blahé vědomí, že rozřešily otázku světové krise.

Proč je takové řešení možné v zemědělství a proč není možné v průmyslu? Předně proto, že agrárníci dovedli vynutit dost velký politický tlak, aby je vynutili, kdežto socialisté nikoli. Za druhé proto, že zemědělství pracuje jen pro domácí spotřebu, kdežto průmysl také pro export — a tam by takové opatření nepomohlo: množství výrobků je příliš veliké, aby je nějaká centrála vůbec mohla koupit. Za třetí proto, že agrárníci organizují přímé výrobce (anebo se aspoň starají jen o jejich zájmy), kdežto socialisté jen námezdní

pracovníky, kteří nemají rozhodujícího vlivu na výrobní a prodejní politiku závodů.

Co tím vším chceme říci? Jen toto: kdyby socialisté chtěli a mohli pomáhat průmyslu tak jednoduchými recepty, jako pomáhají agrárníci zemědělství, to jest tím, že by vydali zákon, nařizující prostě, aby všechno, co se vyrobilo, bylo zvláštní společností vykoupeno a zapláceno, bez ohledu na to, zdali se to může spotřebovat nebo ne, dovedli by to také. Protože mají méně politického vlivu, protože jsou poměry v průmyslu daleko složitější, protože je tu export a protože socialisté organizují jen námezdníky, nemohou si tak jednoduše pomáhat. Dovede-li jim pan Řehoř za těchto okolností poradit, budiž zvolen čestným předsedou obou socialistických stran, jakož i druhé internacionály!

Z. S.

Před agrárním sjezdem

Mnozí z agrárních vůdců i mnozí ze straníků se jistě odeberou na svůj sjezd koncem ledna s pocitý nevolnosti. Agrární tisk nás ovšem pilně ujišťuje, že nikde nevolnosti není, že je všechno v naprostém pořádku a že teprve uvidíme, co to je agrární strana. Vidíme to bohužel už delší dobu. Pozorujeme zejména, že se agrární strana stává tím, čím by být neměla.

„Venkov“ nedávno znovu oznámil, že agrárníci nejsou strana ani pravá ani levá, nýbrž že dělají to, co je správné a dobré. Ve své abstraktní vznešenosti je to znamenitá zásada. Je jen otázka, zdali to agrární strana také v praxi provádí. Po převratu prováděla tato strana pozemkovou reformou něco, co lze bez přehánění nazvat sociální revolucí. Ale ku podivu právě tato strana, kterou by pro některé její činy v oboru sociálním, právem bylo možno nazvat levou, projevila v poslední době v oboru politickém tvárnost, kterou nelze jinak označit než jako pravou. Jak se to snáší s tradicí Švehlovou, který je právem považován za představitele malorolnického směru ve straně?

Jdeme-li věci na kořen, najdeme faktum, které se agrární tisk a agrární politika marně snaží zastřít: i na vesnici jsou sociální rozpory, i mezi příslušníky zemědělského stavu jsou různé zájmy. Srdcem zemědělského venkova se táhne tlustá hraniční čára, která dělí velké od malých, zámožné od nezámých, velkostatkáře od chalupníků, podruhů a čeledínů. Jsou jedni, kteří se plahočí na své hroudě od rána do noci a stěží uhájí holé živobytí. Drobný zemědělský lid má všude blízko k socialistům. Není náhodou, že také Švehla myšlenku agrární součinnosti se socialisty neúchylně držel a že v tomto směru založil vládní tradici.

A jsou ve straně jiní, kteří zaměstnávají desítky dělníků a služebníků a kteří se příliš neliší od kteréhokoli jiného podnikatele. Pozemková reforma nejen neodstranila tuto podnikatelskou vrstvu, nýbrž namnoze ji ještě nově vytvořila. A úsudek všech nás, kteří se zvenku díváme na politiku agrární strany z posledních let, zní: vliv podnikatelů převládá nad vlivem drobných sedláků a venkovského proletariátu. Odtud jsou nepochybně ony pravicové tendence.

Přáli bychom si, aby účastníci agrárního sjezdu o těchto věcech přemýšleli a aby srovnávali myšlenkovou tradici a společenské složení své strany s tím postavením, do něhož stranu zavedli její dnešní vůdci. Látky k přemýšlení je tu mnoho.

Z. S.

Pan senátor se ráčil vysloviti o revuích

Pan senátor Vraný napsal ve „Venkově“ o revuích toto:

„V cizině jsou revue vědeckými sborníky, u nás jsou více méně klepárnami. Co by se nemohlo a nesmělo vytisknout v deníku, dá se do „revue“, jako je u nás „Prítomnost“, „Nová svoboda“, „Sobota“ a tak podobně. Všecky by mohly mít ve znaku mandl. Neboť u mandlu se v Praze scházejí klepny.“

Jestliže Vavřínek Řehoř se rozhodl napsati tuto charakteristiku právě v těchto dnech, má to své důvody, které v jeho řádkách jsou skryty v neutrální slova: „... a tak podobně“. Vychází totiž v Praze revue „Brázda“, agrární revue, která upřímně poradila republikánské straně, aby co nejdříve něco udělala s ústředním svým orgánem, kde senátor Vraný a dr. Kahánek podnikli před 18. prosincem svoje tažení, na které bude republikánská strana dlouho vzpomínati s nelibými pocitý. A vskutku, jaké klepy rozšiřuje nyní tato a jiné revue: na př. ten klep, že p. senátor Vraný a jeho klika zavedli v presidentské volbě stranu do situace, ve které úplně prohrála. Dále ten klep, že, soudíc podle toho, není p. Vraný asi genius

politické strategie. Proto je teď nutno být obzvláště přísný na revue.

Pan Vraný není ostatně jediný, komu se nelíbí revue. Revue nejsou oblíbeny v politických stranách. Ruší klid a dobré zažívání těch, kdo mají moc. V Německu dali na index intelektuály. U nás, v politických stranách jsou neoblíbeny revue. Jest to opravdu k zlosti: do těchto revuí píše taková demokratická chamraď, která nemá ani poslanecký mandát ani zbytkový statek, nemá ani sekretářské místo ani správní radovství, takové drobné šitky mezi poválečnými politickými povýšenci. A tato chamraď si osměluje projevovali svoje názory, svoje podněty, svoji kritiku, ba dovolují si vidět, že p. Vraný se blamoval. Tato chamraď není uctívá: dokonce — slyšte — dovoluje si kritisovali i ty, kteří mají v politických stranách moc a slávu. V revuích si dovolují lidé svobodně psát a zpřímá myslit. A věci docházejí tak daleko, že v agrární revuí „Brázda“ si dovolili naznačit, že by agrární strana měla udělat pořádek ve svém tisku, což se týká p. Řehoře Vraného a dra Kahánka. Odtud toto hromobití. Ten se škrabe, koho svědí. Nebo, podle jiného přísloví: hodíš-li do hejna hus kamelem, zakejhá ta, kterouš trefil. Pan Vraný tedy ráčí kejhát.

V. G.

Sankce na zdraví

O německém říšském kancléři Hitlerovi se mluví už dlouho, že je vážně churav. Naznačuje se, že jde o těžkou krční chorobu. Že Hitler nemocen je, vyvozuje se i z toho, že již dlouho nemluvil veřejně, že utichly říšskoněmecké ampliony, do nichž Führer s oblibou hrával, a naposledy překvapilo, že se Hitler neúčastnil 13. ledna vzpomínkové slavnosti v Sársku. Konec konců je to s Hitlerovou nemocí pravdivé, třebaže dohady o diagnóze jsou nejrůznější a vždy jen dohady.

Něco je však na té věci jistého a to jsme nazvali sankcemi na zdraví. Snad to slovo sankce, které teď spolu se slovíčkem embargo litá novinami i éterem, je příliš módní. Před válkou habešskou by se asi bylo prostěji řeklo, že tu jde o bojkot. Ať tak, ať onak, projevuje se tu rozhodně vědomí rasové sounáležitosti a solidarity u té rasy, které vypovědělo Hitlerovo Německo vyhlazovací boj. Kde ztroskotaly snahy o sankce hospodářské a finanční, kde židovský obchod a židovská vysoká finance nemohly nebo nechtěly vyvodit důsledky z německého tažení proti židům, tam se dostala ke slovu lékařská věda. Museli by se jiní lidé vyslovit o tom, zda židovští lékaři jednali správně, ale naše otázka tak nezní. Jde pouze o to, že vůbec něco takového se může stát a že se to děje v době, v níž žijeme a jež na rozhodnutí židovských lékařů má jistě rozhodný vliv.

Nuže, známý německý chirurg profesor Sauerbruch byl vyzván, aby Hitlera ošetřil — a odepřel převzít za kancléřovo zdraví odpovědnost. Slavný laryngolog profesor dr. Neumann z Vídně byl vyzván, aby v Berlíně Hitlera ošetřil — a odmítl to zvláštním dopisem, v němž pravil, že kdyby se jeho zákrok nepodařil, mohl by býti obviňován, že je proti říšskému kancléři zaujat, poněvadž je žid, a dokonce že by mohl vzniknout podezření, zda se tu nemstí za celou židovskou rasu. Správnost této informace potvrdil profesor Neumann vídeňskému redaktorovi francouzského listu. V Československu žije německý radiolog, který ošetřoval Hitlera v Mnichově dávno před tím, než se v Německu hakenkrajcléři zmocnili moci. Dávno před tím se tento vědec také z Německa vystěhoval. Před nedávnem byl vyzván, aby se vrátil do Německa a slibován mu velké hmotné výhody a trvalé zabezpečení, ačkoliv je žid, bude-li opět léčit Hitlera. Také tento lékař nabídku odmítl. Nyní se podle zprávy pařížského listu jedná s francouzským chirurgem profesorem Portmannem. Jméno nás nenechává na pochybnostech o původu jeho nositele.

Třebaže německá úřední zpravodajská služba energicky vrací všechny pověsti o Hitlerově nemoci, jsou aspoň tato jednání s lékaři evropské pověsti nezvratnou skutečností. Je nepochybné také pravda, že ti všichni odmítli převzít odpovědnost za zdraví muže, který hodil do světa a železnou rukou provedl heslo o rasové čistotě. Bumerang byl hozen a vrací se na místo, odkud vyletěl. Tam, kde Německo nebylo dotčeno židovským bojkotem hospodářským a finančním, tam se cítí nyní tyto sankce vědeckého světa. Lékař, nejde-li o první pomoc, může si své pacienty vybírat. Evropské lékařské kapacity židovského původu nechtějí léčit vůdce režimu, který dal na index židovské umění a spálil je na ulicích, a který vystavil výsměchu židovskou vědu. Moc drtila ducha. Nyní duch odpirá posilovat tělesnou schránku, do níž byla vtělena všechna moc.

Hn

Korupce při veřejných pracích

(Stanovisko technika.)

Naše veřejnost je v poslední době vzrušena úplatkářskými procesy. Soudní projednávání afér skutečně vneslo do veřejnosti mínění, že při veřejných pracích a dodávkách dějí se věci nezákonné. Při projednávání aféry vranovské přehrady hájili se žalovaní zástupci stavebního konsorcia, že byli k úplatkům donuceni, aby se vyhnuli šikanování dohlédacího úředníka. Na námítku státního zástupce, že se mohli šikanování vyhnout žalobou na státní správu, odpověděl jeden z obžalovaných přímo výsměchem. V dalším úplatkářském procesu obžalovaní opět namítají, že byli se strany stavebního dozoru šikanováni a že uplácením se tomu bránili. Tato obhajoba nebyla v soudním líčení vyvrácena, ba naopak byla v jednání o vranovské přehradě potvrzena do té míry, že soud byl nucen přiznati její pravděpodobnost. Musíme tedy dojít k názoru, že skutečně úplatky byly, alespoň částečně, vymáhány zneužitím úřední moci a že podle různých zjeví a okolností, které se při procesech objevují, toto zneužití úřední moci je dosti časté.

Dosavadní způsob provádění veřejných prací skýtá dohlédacímu úředníku dosti příležitostí k zneužití úřední moci, a dosti možností, aby šikanováním vymáhal úplatky. V procesu se stavbou vranovské přehrady vyšlo najevo, jak projekt byl nedostatečně připraven. Bylo nedostatečně připraveno prostudování základové půdy, což snad je odůvodněno tím, že by si to bylo vyžádalo značného nákladu; nebyly však včas ani připraveny smlouvy o výkupu pozemků. V posledních dnech proběhly denními listy zprávy o stavbě železničního podjezdu v Chuchli. U tohoto dlouho připravovaného podjezdu prý firma, které již byla stavba zadána, se této stavby vzdala, protože nechtěla převzíti riziko spojené s nedokonalým připravením stavby po stránce právní. Podle zpráv v tisku ukázalo se, že nejsou ani dostatečně připraveny výkupy potřebných pozemků. Provádí-li se stavba za těchto okolností, dává se dozorícím orgánům kromě velké odpovědnosti také značná moc nad podnikatelem, jím snadno mohou zneužít. Prováděcí firma je obvykle zavázána, dokončiti celou stavbu do určité lhůty, a tento závazek je nadto zdůrazněn sjednáním t. zv. penale, částky, kterou prováděcí firma musí zaplatiti za každý den, o který se práce přes určitý termín prodloužila. Dohlédací orgán má možnost průběh prací zdržovati. Firma je tím poškozována (denní penale při stavbě vranovské přehrady činilo 5000 Kč), a není divu, když se snaží získati si přízeň dohlédacího orgánu, aby stavbu nezdržoval. Příčinou, která dohlédacím orgánům dává značnou moc, je tedy často nedokonalé připravení projektu, který se často dořeší tak, že riziko se přeneslo na prováděcí firmu. Ta si to pak má se stavebním dozorem vyřídit sama, jako tomu byla na Vranově. Ale i když přípravě práce jsou v naprostém pořádku, má dohlédací orgán značnou možnost libovůle.

Podnikatel, který je šikanován, má možnost dovolati se ochrany, obrátiti se na nadřízené úřady, podati trestní oznámení pro zneužití úřední moci, eventuálně podati i žalobu na státní správu. Tyto možnosti jsou však pouze teoretické, protože využití jich je spojeno pro podnikatele se značnými nepříjemnostmi, rizikem a finanční ztrátou. Má to za následek zamrznutí splátek, které mu stavebník zadrží až do doby, kdy vše bude v pořádku, má to za následek značné výlohy s právním zastoupením a projednáním sporu, a konečně, nehledě k riziku žaloby pro urážku na cti, nepodaří-li se podnikateli obvinění prokázati, při zadávání dalších prací jsou mu činný obtíže. Podnikatel se proto raději pokusí úředníky podplatiti. Podaří-li se mu to, má je ovšem v hrsti a může pak skutečně dodávati horší materiál nebo práce odbývati.

Problém je, jak vymezit pravomoc a působnost státních dozorcích orgánů, aby jim zůstala možnost zabrániti špatnému provádění prací a dodávek, a na druhé straně aby jim bylo znemožněno zneužívání úředního postavení. Je to úkol velmi těžký.

Nejhlavnějším prostředkem, kterým donutí dohlédací orgán podnikatele k podplácení, jest, jak už bylo dovozeno, zdržování a zdráždování práce. Nejúčinnějším protiopatřením by bylo, umožniti podnikateli, myslí-li, že je schválně zdržován v práci a zbytečně šikanován, aby mohl učiniti oznámení na nadřízený úřad, aniž se vystavoval v nebezpečí, že udání bude mít pro něj nepříznivé následky. Udání by tedy muselo zůstat v tajnosti. Teprve kdyby v tajném, okamžitě provedeném řízení se objevily závažné okolnosti, zavedl by nadřízený úřad z moci úřední vyšetřování veřejné. Tímto způsobem, podrobně promyšleným a důsledně provedeným, dalo by se čeliti ne-

správnostem, anebo je aspoň značně omeziti. Mělo by to alespoň tu výhodu, že při soudním líčení nemohli by se úplatkáři vymlouvat, že byli k úplatkům donuceni, státní zástupce při soudním projednávání afér by nebyl v tak nepříznivé situaci, jako tomu bylo při aféře vranovské přehrady, a poctiví úředníci by nebyli v zbytečném podezření, že natahují dlaň.

Ing. Pelnář.

Naše propaganda filmem

V posledním roce projevily naše úřady větší zájem o využití filmu k propagačním účelům. Všem americkým i německým firmám, které u nás exploitují své filmové týdeníky, bylo předepsáno, že každé číslo musí obsahovati i nějakou scénu, filmovanou v Československu, dlouhou nejméně 60 m. Dodržení tohoto předpisu je přísně kontrolováno a jeho nedodržení mělo by automaticky za důsledek znemožnění dalšího dovozu cizích týdeníků. Kromě toho byly zřídily většímu projevu dvou ministrů, projev presidenta Beneše, akt presidentské volby a novostavba nového nákladového nádraží na Žižkově, a všechny filmové týdeníky obdržely příkaz tyto snímky povinně do svých vydání zařaditi. Všechny firmy vyšly tu vstřícně s ochotou a postavily se naší filmové propagandě k dispozici. Největší americké filmové žurnály, žurnál Foxův a zvukový týdeník Paramountu nadto ještě zařadily většímu projevu českých snímků i do svých zahraničních vydání, takže po stránce organizační a administrativní můžeme býti pro počátek spokojeni.

Kromě této propagandy pomocí filmových týdeníků došlo letos i k soustavné a jednotné organisované výrobě asi třiceti dodatkových filmů, propagujících přírodní krásy Československa. Každá z filmových půjčoven, dovážejících cizí filmy, musila se zavázati ministerstvu obchodu, že zhotoví jeden zvukový přírodní film z Československa o délce nejméně 300 m. Náměty se rozdělily na společné poradě, aby nedošlo k rozporům. Těto akci ministerstva obchodu, která se bude v příštích letech opakovati, vědíme za řadu částečně i zdařilých malých filmových monografií, které budou v příštích letech doplňovány. Výrobce každého tohoto filmu má právo do tří měsíců prodati svůj snímek do kteréhokoli státu světa. Neučiní-li tak, pořídí si ministerstvo obchodu z fondu financovaného dovozními firmami potřebný počet kopií samo a rozešle do těchto zemí na příslušné instituce propagační kopie bezplatně, takže se zhotovené snímky buď cestou soukromou nebo za spolupůsobení státu určitě dostanou do ciziny. Z uvedeného dovozního fondu byl každý ze zhotovených dodatků odměněn k částečné úhradě výrobních nákladů částkou 5000 Kč. Je třeba uznati, že tento způsob řešení je fair a došel u všech filmových společností porozumění i ochotné spolupráce.

Zbývá však důležitá otázka: Jak daleko může sahati naše spokojenost i s jednotlivými snímky a jak dalece mají zhotovené snímky pro týdeníky a pro přírodní dodatky opravdu propagační hodnotu? To, co vidíme z českých scén ve filmových žurnálech, většinou propagační hodnoty nemá. Větší vina je v tomto případě na československých úředních instancích než na filmových společnostech. Kdo to nezkusil, nepředstaví si, jak obtížno je pohnouti úřad nebo korporaci ke svolení filmovati. Zatím co z italských nebo německých vojenských přehlídek a manévřů vidáme detailní snímky tanků, letadel, děl, kulometů v palbě i při přehlídkách, dovolily vojenské úřady z letošních našich manévřů filmovati jen několik tlustších nebo štíhlejších vojenských hodnostářů, shromážděných na kopečku. Všechno ostatní představuje vojenské tajemství státu. Proč totéž není tajemstvím ve vojenských diktaturách, je nám záhadou. — Máme moderní železnice, krásné lokomotivy a nové trati. Pouhé vyfotografování staré lokomotivy na trati se však u nás třetá již podle zákona na ochranu republiky, neodvažujte se tedy ani pomyslet na jejich filmování a veřejné předvádění tajemných lokomotiv v kinech. — Stejně je tomu s mosty, údolními přehradami, důležitými veřejnými stavbami. Všechno, co je v cizině neobyčejně vděčnou látkou pro filmové žurnály, představuje u nás nedotknutelný státní zájem. K čemu takhle úzkostlivost, které neznají ani diktatury? Letos v létě jsme s několika přáteli fotografovali v neapolském přístavě před očima vojáků ponorky a válečné lodi pro svá alba s cesty: nikdo si nás ani nevšiml a nikdo nic nenamítal. Proč jen u nás vyfotografování každého uhláku je ohrožením vojenské bezpečnosti státu?

Tato úzkostlivost a neochota našich úřadů má hlavní vinu na tom, že naše filmová propaganda se naprosto nemůže vyrovnati propa-

g a n d ě c i z í. Budeme-li stále jen posílali do ciziny i do odlehklých končin našeho vlastního státu jen cizí snímky, ukazující vojenskou, technickou, železniční pohotovost, budou na konec přirozeně všichni ve Španělsku i v Podkarpatsku věřit, že sami něčeho podobného vůbec nemáme. O. R.

Potřebná výstavka

K řadě drobných výstav, jichž smyslem jest podati obraz života a díla velkých lidí našeho života, bylo by možno a prospěšně připojiti výstavku další: výstavku života a práce těch, kteří svůj život věnovali národu a které vděčný národ — vyhazoval z národa. Snad by takovou výstavku mohl uspořádati každý národ. Nevědek a nepochopení nejsou jen vlastností československé, jsou vlastností lidí. Ale přes to tato výstavka by měla velký význam právě u nás a pro nás. Shánění materiálu by u nás nedalo — snad — mnoho práce. Stačilo by ukázati, že Aleš, který dnes je uváděn jako nejčestější kreslíř, byl prohlašován za nečeského kreslíře. Snad by stačilo ukázati, jak nejčestější skladatel, Smetana, byl prohlašován za nečeského hudebního skladatele. V této výstavce našlo by se místo pro Riegra, který byl obviňován, že prodal národ za štamprli. Našlo by se v ní místo i pro Bráfa. I pro jiné z pozdější doby. Z dob, kdy T. G. Masaryk byl prohlašován za národního zrádce. Práce těch, kteří by takovou výstavku pořádali, by byla hodně usnadněna tím, že mohli by se hodně oprít o staré ročníky „Národních listů“. Kdokoliv u nás chtěl jíti proti proudu, kdokoliv u nás něco chtěl, setkal se s hlučným nesouhlasem „Národních listů“. Před válkou se tomu říkalo: „mariánská houfnice“, houfnice z Mariánské ulice; z Mariánské ulice stala se Lützowova ulice, ale duch se nezměnil. Kdo nešel s „Národními listy“, byl v nebezpečí, že bude pranýřován jako zrádce národa. Bylo by opravdu dobře uspořádat výstavku, která by ukázala, jak ti, kteří mluví jménem národa, házeli klacky pod nohy těm, kteří pro národ skutečně pracovali. V. G.

národní hospodář

J. Kolářík:

Jak se stali z poplatníků výběřčí daní

(Z dějin našich daní III.)

Čtenář předchozí kapitoly by mohl snadno mít dojem, že tedy po převratu se všechno nové daňové břemeno přesunulo do těch daní, které se sice vybírají nenápadně, ale které při tom zdražují velmi důležité životní potřeby. Není pochyby, že do značné části tomu tak bylo, ale přece jen ne docela. Také daně vybírané přímo, to jest zejména daň z příjmu a daně výdělkové i daň pozemková a rentová (tehdy se říkalo důchodková), se dožily vydatné renesance, která tu byla — ale jen s počátku — ovšem podstatně tlumena celkovým stavem jejich vybírání, jak byl už vylíčen.

V á l e č n é p ř í r á ž k y.

Uvedli jsme již, že Rakousko zavedlo v druhé polovině války válečné přírážky ke starým sazbám, ale mnoho to platné nebylo. Když se nepořádně vybíraly vlastní daně, je přirozené, že válečné přírážky k těmto daním nepořádně vybíraným nemohly c. k. erár vytrhnout. U daně pozemkové, která sama sebou byla velmi nízká — uvedli jsme již odhad Szendeův, že katastrální výnos, podle kterého se vyměřovala, představoval před válkou asi nejvýš jednu čtvrtinu skutečného výnosu zemědělského majetku pozemkového — nepomohly ovšem ani přírážky. Jestliže před válkou byl tento katastrální výnos jen čtvrtinou skutečného výnosu, lze si snadno představit, jak veliký

zlomek to byl ke konci války a po válce, když ceny zemědělských plodin a výrobků prudce vystoupily (zčásti ovšem jen číselně, ale zčásti i skutečně), kdežto ten katastrální výnos byl vlastně stále stejný! Jestliže pozemková daň činila 22.7 procent tohoto katastrálního výnosu, při čemž se ještě 15 procent odpočetlo, aby zatížení nebylo tak vysoké (to souvisí s tím skvělým obchodem rakouských agrárníků, o němž se zmiňuje Szende, jak jsme již uvedli v první kapitole), lze si snadno představit, v jakém poměru ke skutečnému výnosu zemědělství byla tato daň ke konci války a po převratu.

Je třeba říci několika slovy, co je to vlastně ten katastrální výnos. V Rakousku to bylo myšleno jako jednoduchá pomůcka pro vypočtení výnosu zemědělského majetku a užilo se jí při úpravě pozemkové daně. Katastrální výnos odhadoval, jaký je asi výnos každého pozemku zvlášť, při čemž se postupovalo jednak dost blahovlnně, ale hlavně se vůbec nehledělo na to, v jaké souvislosti je ten pozemek s ostatním pozemkovým majetkem svého držitele, dále se nedbalo na možnosti, jimiž lze takto odhadnutý výnos nadprůměrně zvýšit, poněvadž směrnici bylo právě jen zjištění průměru. Rozumí se samo sebou, že takový katastr se vždy po určité době revidoval, ale směrnici zůstával stále výnos průměrný, bez ohledu na případné meliorace atd. Zvláštní shodou okolností se stalo, že v Rakousku se tento katastrální výnos revidoval vždycky v době zemědělské krise, v době nízkých cen ze zemědělské výroby. Proto byl — jak se obecně uznávalo — nepoměrně nízký, zvláště koncem 19. století a počátkem 20. století. Proto ovšem na druhé straně bylo možno politicky vymoci zatížení tohoto výnosu sazbou 22.7 procent — což na poměry před válkou byla sazba hodně vysoká —, ale při zavedení daně z příjmu koncem let devadesátých byla přiznána zvláštní sleva z pozemkové daně takto vypočtené, a to o 15 procent, takže skutečná sazba pozemkové daně byla asi 19 procent.

V jakém asi poměru byl tento katastrální výnos, podle něhož se počítala pozemková daň, ke skutečnému výnosu zemědělství, lze si udělat představu z několika čísel, vyňatých z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o přímých daních z roku 1926. V roce 1913 byl hrubý důchod zemědělské výroby v českých zemích, který byl podkladem daně z příjmu, 215 milionů korun. Celkový ryzí katastrální výnos, který byl podkladem daně pozemkové, byl v tom roce 148 milionů korun. Jistě nebude nikoho, kdo by se domníval, že důchod, který byl tehdy podkladem daně z příjmu, byl skutečným důchodem zemědělství. Skutečný důchod byl jistě značně vyšší, už proto, že zemědělce zejména před válkou nikdo nepřesvědčil, že jeho důchodem je také to, co z vlastního hospodářství sám sní s celou rodinou a s celým svým hospodářstvím — poněvadž každý jiný poplatník to všechno musí koupit, ale při placení daně se mu to nikterak neodpočítává. Přes to, že tedy tento hrubý „příjem“ zemědělství je značně menší, než skutečný důchod, vidíme, že katastrální výnos zemědělství je ještě podstatně menší než „příjem“. Ale rozdíl nebyl tak nejhorší, když máme na mysli politické i hospodářské poměry v Rakousku.

To se ovšem pronikavě změnilo po převratu. Tu v roce 1920 činil důchod zemědělství, který byl podkladem výměru daně z příjmu, už 2.670 milionů Kč

(číselně tedy skoro třináctkrát tolik, jako před válkou v roce 1913), ale ryzí výtěžek katastrální byl — 147 milionů Kč, tedy stále tolik, jako v roce 1913.

Je samozřejmé, že finanční správa se snažila tento nepoměr aspoň trochu vyrovnat, a nutno říci, že političtí zástupci zemědělců to aspoň trochu uznávali. Především byla hned v roce 1919 zrušena ona 15procentní sleva z pozemkové daně, takže byla obnovena sazba 22.7 procenta z katastrálního výnosu. Bylo jasné, že to je až příliš málo. Proto se sáhlo k příkladu Rakouska z konce války a zavedly se válečné přírážky. A postupně se zvyšovaly, takže třeba u daně pozemkové činily 400 procent z výnosu lesů a 200 procent z výnosu ostatní zemědělské půdy. Ovšem zase z výnosu, vypočteného podle výnosu katastrálního. Čísla těchto přírážek jsou obrovská. Jenže, když — jak patrně — činil ten katastrální výtěžek jen nepatrný zlomeček výtěžku skutečného a z tohoto zlomečku další zlomeček (totiž 22.7 procenta) byl teprve pozemkovou daní, je jasné, že se tento zlomeček ze zlomečku mohl násobit dost vydatně a ještě to nebylo žádné tuze veliké zatížení. Tak se potom stalo, že kdežto v roce 1913 pozemková daň v českých zemích představovala přece jen skoro 16 procent toho „příjmu“ zemědělství, který byl podroben dani z příjmu, představovala tato daň v roce 1920 — 4.1%, slovy čtyři procenta „příjmu“, podrobeného dani z příjmu. A to při tom už v roce 1920 byly důkladné válečné přírážky.

V ostatních oborech tomu bylo přece jen hodně jinak. Vezměme všeobecnou daň výdělkovou, kterou platí živnosti výrobní a obchodní. Její výnos od roku 1898 do roku 1913 stoupl skoro o 1 procento — výnos pozemkové daně v té době klesl o 0.6 procenta. Za války, od roku 1914 do roku 1918 stoupl výnos všeobecné daně výdělkové o 42.1 procent, výnos daně pozemkové stoupl o 30 procent. A po válce až do roku 1925, kdy výnos daně pozemkové stoupl o 1.5 procent, stoupl výnos všeobecné daně výdělkové o 20.4 procent.

F i n a n č n í s p r á v a s i d ě l á v ý b ě r ě í.

Tedy i v oboru přímých daní se finanční správa činila, ale největší problém zde nebyl zvyšování daní, jako spíše jejich vybrání. A proto už velmi záhy se začíná uplatňovat snaha, kterou dr. Kozák ve své Československé finanční politice velmi správně nazval „zvláště vynikajícím rysem daňového zákonodárství československého“. To je snaha finanční správy najít co možná často výběrčí daně mimo vlastní finanční úřady. Před válkou byly v tomto směru poměry potud idylické, že poplatník až na nepatrné výjimky mohl klidně čekat, až finanční správa si na něho vzpomene a bude od něho něco chtít. Pak to zaplatil a měl pokoj zase nejméně na rok.

Tohle se v Československu radikálně změnilo. Genius československé finanční správy přemítal a přemítal, jak se nejlépe a nejdůkladněji dostat z toho neblahého stavu, který byl dědictvím po Rakousku, a jeho myšlenkový pochod byl asi tento:

„Ono nejde jen o nové daně a o zvýšení starých. Těmihle válečnými přírážkami bude možno ještě válčit dlouho. (To také byla pravda, neboť teprve v roce 1926 se jim začalo říkat „mimořádné přírážky“.) Ale kdybychom válčili jen my, finanční správa, nestačilo by to. Je nás málo a peněz je potřeba až hrůza. Což

pak kdybychom po vzoru vojenské správy se pokusili zabrat civilní obyvatelstvo k finančním válečným úkonům?“

Nápad tu byl, a jak je ve finanční správě nápad, už se nikdy neztrácí — to je ten zákon o zachování energie. S každým nápadem se začíná pokud možno skromně a nenápadně, ale postupem času se „vybuduje“. A tak tomu bylo i s tímto nápadem. Začaly se hledat možnosti, kde uvázat poplatníka k dani tak důkladně, že by se sám staral o její zaplacení a nečekal, až finanční správa ho začne prohánět. Ještě lépe, když se podaří najít nějaké osoby, které od vlastních poplatníků daň vyberou a odvedou finanční správě. Neboť solidarita poplatníků je dosti mlhavá, a když někomu uložíte, aby vybral daně od někoho jiného, můžete být jisti, že ty daně vybrány budou. Finanční správa si to potom jenom zkontroluje a případně uloží nějakou tu pokutu tam, kde to bylo provedeno nesprávně. Což nemůže škodit, poněvadž vedle daně vynese něco také ta pokuta.

Ustanovení tohoto druhu v československém daňovém zákonodárství je tolik, že je zde nelze vypočítávat. Začalo to už v zákoně o dani z obratu, kde bylo zavedeno jakési samočinné placení daně mezi rokem a konečné zúčtování na konci roku; zde to bylo konečně věcně odůvodněno, poněvadž ten, kdo daň odváděl, ji sám vybral v ceně zboží. Ale postupně se to rozšiřovalo i na další obory. Zavedla se povinnost platit přímé daně v čtvrtletních lhůtách předem, i když pro příslušný rok nejsou ještě předepsány. Zkusilo se to se srážením daně z příjmu zaměstnancům u zaměstnavatelů, pak se toho na čas nechalo, ale v roce 1927 to bylo vydatně a ve značném rozsahu obnoveno, takže lze dnes mluvit o dani z mezd a platů, pro kterou jako výběrčí fungují podniky a zaměstnavatelé vůbec. Máme-li na mysli četné výkazy, které musí vést každý podnikatel jen v oboru důchodové daně svých zaměstnanců a v oboru daně z obratu, můžeme říci s klidem, že v každém větším podniku výrobním i obchodním je zároveň kus berní správy i berního úřadu, což finanční správu nic nestojí a což pracuje (zejména u důchodové daně zaměstnanců) daleko spolehlivěji, než by mohla sebe lepší berní správa a berní úřad.

Značná přísnost zavládla i v oboru rozličných příznání k daním. Finanční správa je do té míry tolerantní, že dovoluje poplatníkovi, aby sám se pěkně vyzpovídal a je zásadně ochotna mu vyměřit daň podle této zpovědi. Přijímá ji však většinou se značnou nedůvěrou a hlavně chce mít každou takovou zpověď v předepsané lhůtě. Nepodáš-li, dobrá, vyměříme ti daň podle svého uznání a zároveň se ti to o něco zvýší, poněvadž jsi nepodal příznání. Dále se co možná rozšiřuje samočinné placení daní, ba i poplatků.

Tohle všechno by nebylo konečně nejhorší a pro dobu přímo po převratu třeba uznat, že těžko by bylo možno si představit, jak se bez toho všeho obejít za poměrů, které byly vylíčeny. Nový stát měl mnoho úkolů, na které starý stát nemyslíl vůbec nebo jen málo. Bylo ve veřejném zájmu, aby se tyto úkoly plnily. Musily se tedy na to sehnat peníze. Na nějakou dokonalou soustavu daní a dávek za daných poměrů nebylo pomýšlení. Musilo se proto stavět na tom, co tu bylo, a docela přirozeně se stavělo všelijak. Ale při tom n e p o c h y b n ě l é p e n ě ž v e v ě t š i n ě s t á t ů s o u s e d n í c h a v s o u v i s l o s t i

s lepší péčí o měnu i tato usilovná snaha finanční správy měla význam v tom směru, že Československo bylo ušetřeno bezedné inflace.

Ale i když musíme uznat zcela nestranně dobré stránky tohoto úsilí, nemůžeme zavírat oči před nedobrymi. Všechny tyto změny by předpokládaly docela jiný poměr mezi finanční správou a poplatnictvem. Od poplatnictva se velmi mnoho žádá, a chce-li se po něm tak rozsáhlá součinnost, jako tomu skutečně je, pak by ovšem také poučení poplatníků o všech těchto věcech mělo být mnoho dokonalejší nežli je. Předpisy by měly být jasnější a také způsob úřadování namnoze jiný. Většinou však se u finančních úřadů předpokládá, že každý poplatník ví o všem, co má ve finančním oboru dělat. Poplatníkovi se na př. z čista jasna pošle složenka, na níž je toliko napsáno, že podle daňového konta dluží tolik a tolik a že tato upomínka stojí tolik a tolik a že se to musí zaplatit do té a té doby. Při tom poplatník třeba právě před čtrnácti dny zaplatil daň, jež mu byla předepsána za předcházející rok, a nyní se dovídá, že je dlužen zrovna tolik, kolik právě zaplatil. Řekněme, že asi 10 procent všech poplatníků bude vědět, že tu jde o povinnost platit daně předem podle posledního předpisu. Ostatních 90 procent však to bude buď pokládat za omyl nebo za nepořádek nebo za šikány nebo ještě za něco horšího. Nějaká část z těch 90 procent poplatníků to nechá ležet a dočká se po čase pokračování v podobě předpisu úroků z prodlení nebo třeba i v podobě exekutora. Ostatní poběží na berní správu a řeknou tam podle temperamentu něco dost ostrého nebo velmi ostrého. Úředník je ovšem také člověk s temperamentem a odpoví jim podle něho. Velmi často to pak končí velmi a velmi nepříjemně — a to vše tvoří velmi nezdravý poměr mezi poplatníky a finanční správou. Značná část daňového zákonodárství a hlavně jeho provádění skoro soustavně vychovávala k nepřátelskému poměru mezi oběma těmito složkami. A to je jistě největší škoda, kterou naznačené poměry způsobily.

Třeba ovšem říci, že se to začíná nyní trochu měnit. Loni vydal nynější ministr financí dr. Trapl výnos, kterým dost důrazně upozornil úředníky, že mají být k poplatnictvu slušní, že mu mají vycházet shovívavě vstříc a nechovat se tuze vrchnostensky. To znamená, že nápad — na němž vše záleží, jak jsme viděli — už tu je. Platí-li ten zákon o zachování finanční energie také v tomhle, můžeme se dočkat pozvolné změny dosavadního neutěšeného stavu. Kdož ví, nebudou-li jednou berní úřady vyřizovat věc, kterou jsme právě naznačili, dopisem tohoto znění:

Vaše Blahorodí,

při prohlídce svých účtů jsme zjistili, že jste neráčil dosud zaplatit daň za nynější rok, kterou máte platit podle posledního našeho předpisu. Stalo se to jistě nedopatřením; patrně jste si nevšiml, že podle zákona máte platit daně čtvrtletně předem podle posledního předpisu a že se to pak na konci roku zúčtuje. Je nám líto, že Vám tím snad působíme nepříjemnost, ale zákon je zákon, to jistě uznáte, jako řádný občan. Rozumí se samo sebou, že Vám nechceme působit nepříjemnosti zbytečně. Poněvadž jste právě zaplatil daň za předchozí rok a poněvadž máme na krku svátky, věříme Vám, že nemůžete zrovna hned zas ještě jednou vyklopit sumu, kterou jste před čtrnácti dny zaplatil. To nevádí, přijďte nás navštívit a my Vám uděláme nějaké výhodné splátky. Představte si tu radost, až Vám ode dneška za rok pošleme zase předpis, a Vy potom zjistíte, že už to

máte těmi splátkami všechno vyřízeno až na nějakou tu maličkost, kterou zaplatíte maličkem levé ruky. Nebudete potom musít zrovna před svátky vydat tak velkou sumu, koupíte něco milostpaní, ta bude mít radost. Vy budete mít radost a my budeme mít radost, že to s Vámi máme v pořádku. Tak se těšíme na Vaši návštěvu a doufáme, že se o těch splátkách dohodneme.

Pan ministr financí Vás dává pěkně pozdravovat a přeje Vám příjemné svátky a šťastný nový rok.

V úctě oddaný

Berní úřad.

P. S. Dovolujeme si zdvořile upozornit, že úroky z částek předem placených neodpočítáváme, ač bychom zásadně tak rádi činili; zákon to bohužel neumožnil. Naproti tomu jsme podle zákona povinni účtovat úroky z prodlení, kdybyste neráčil zaplatit včas. Doufáme však, že tohoto opatření, kterého užíváme jen u poplatníků nepořádných, nebude u Vašeho Blahorodí vůbec třeba. Rovněž jsme přesvědčeni, že nebudeme musít rušit klid Vaší domácnosti exekucí nebo pod.

Přes všechno to, co bylo řečeno o vzestupu daňového zatížení v důsledku válečných přírážek, není pochyby, že daňové zatížení výroby a obchodu (tím spíše ovšem zemědělství) nebylo ani po převratu nijak zvlášť tíživé, kdyby se počítalo samo o sobě. Ale vedle státního daňového zatížení se tu uplatňoval ještě jeden činitel, který státní daň výdělkovou, pozemkovou, domovní, rentovou atd. důkladně násobil. Tímto činitelem byly samosprávné přírážky. O těch ještě příště.

literatura a umění

Otto Rádl:

Polemika proti literárním kritikům

(Polemiky, které udávaly směr, III.)

Mladí verbalisté.

Všimli jsme si v předchozích dvou článcích literárních bojů, které se vedly při vystoupení mladé básnické generace „Devětsílu“ a „Literární skupiny“, a zápasů o uznání tak zvané generace „čapkovské“ nazývané také „pragmatistickou“, relativistickou nebo všelijak jinak. V obou těchto případech vedli hlavní slovo kritici, seskupení kolem „Tribuny“ a „Přítomnosti“. Prohlížíme-li dnes citáty, které jsem tu sebral, vidíme, že by se mohlo zdát, že jsem hlasy nejmladších a nejstarších úmyslně potlačoval na úkor této generace „čapkovské“. Vina však není na mé straně.

Jsem nucen stále znovu a znovu citovati hlasy těchto autorů, poněvadž oni prostě v prvním i druhém případě útočili. Ve srovnání s tím, kolik polemik napsal v posledním literárním desetiletí Ferdinand Peroutka, Karel Čapek a Josef Kodíček, objevuje se nám ostatní generace nějak plaše nebojovnou. Tahle „čapkovská generace“, která tak od samého počátku milovala pojem „mužnosti“, že se k jeho výkladu vždy znovu a znovu ještě po letech vrací, tato generace, z nichž každému utkvělo v paměti alespoň několik veršů z proslulé Kiplingovy básně o opravdovém muži, — tato generace od ideálu mužnosti nikdy neoddělovala také ideál bojovnosti. Necitují jejich výroky v této přehlídce literárních polemik z pouhé osobní nebo literární sympatie, nýbrž prostě proto, že od těchto autorů vycházely vždycky útoky. Ostatní se bránili, více méně nezajímavě.

Podíváme-li se na „Revoluční sborník Devětsilu“ a vyhledáme-li si v něm, čím tito nejmladší útočí proti současné literatuře jiných směrů, přesvědčíme se snadno, jak bezkrevně všeobecné a šablonovité jsou tyto útoky.

„Umění uzavírá se nebo je uzavíráno, do salonů a atelierů a jako zvláštnost a jeho jediný vztah k současnosti lze vidět v podílu na procesu individualisace a dělby práce. Umění, jehož napjatá formalistická esoterika stává se manýrou, pozbývá bývalé své vážnosti věci veřejné. Literatura podléhá infekci salonního snobismu a malířství stává se privátní záležitostí, koupě a objednávka věci nahodilého amatéra, umělecké bursy a trhu, kritika věcí racionálního intelektu, který je dnešku tím více, čím více právě tímto intelektem v pokračujícím obecném rozkladu vyražuje se jedinec ze vztahu k integrálním záležitostem celku.“ („Sborník Devětsilu“ 1922, str. 11.)

Uznáte, že tohle je zatraceně nesrozumitelný útok a že tento výplod, žel, tak nemotorně ovládané češtiny, nezasáhl smrtelnou ranou všechny ty odpůrce s manýrou formalistické esoteriky. Tam, kde tito mladí se odvažují být docela osobními, vypadá to takto:

„Za mnoho vznešených a zdravých principů děkujeme nejen klasické literatuře, ale i pohádkám a indiánkám. Jejich životní moudrost je bezpochyby zdravější, bodřejší a jadrnější než ta, kterou tak trapně obecenstvu infikuje „R. U. R.“ a „Život hmyzu“. (Vzpomeňte jen, jak krásně vykládá Chesterton etiku pohádek.) „Kino a buffalobilka, soudíme, nekazí mládeže, ale vychovává ji. Ne Fairbanks, ale, promiňte, Fráňa Šrámek — kazí dobré mravy.“ (Tamtéž na str. 16.)

Promineme, i bez tolika omluv, promineme i onu citaci Chestertona, který se mezi vyznavače komunistického umění dostal jejich vlastním omylem: roku 1922 se mohl snadno přihodit omyl, že pokládali Chestertona bezpečně za jednoho ze svých lidí. Spíše než o jejich sympatie, jde nám tu však o jejich antipatie, které, jak jste četli, projevovali spíše mnoha cizími slovy, než s velkou bojovností. Kritici „Tribuny“, které jsme v předešlých člancích citovali, byli ve srovnání s těmihle dogmatikou a slohovou toporností zatíženými mladíky staří šermíři, kteří dovedli zasazovati jinší rány. Nezapomeňte, že vyšli ze školy slavných polemik Šaldových, Macharových, Karáskových, Procházkových, Dykových: učili se polemickému řemeslu v době, kdy kritik musil zatraceně dobře umět česky psát, než se dostal vůbec někam do významnější kritické rubriky.

Polemici čapkovské generace připadají nám ve srovnání se svými odpůrci z mladé generace jako mušketyři, kteří se bijí s radostí, s virtuositou a s elánem. Není divu, že od nich vždycky vycházejí útoky. Není divu, že také ve velké polemice o úroveň naší literární kritiky, která se rozpoutala roku 1933 a která se během několika týdnů proměnila v polemiku o Karla Čapka — byl útočníkem sám Karel Čapek.

O mladé generaci a o věcech závažnějších.

Začíná se článkem Karla Čapka „Tedy o tak zvané mladé generaci“ jehož první věty zní:

„Zjišťuji, že se dost, ba až silně nelíbím některým lidem, kteří se veřejně a hlasitě představují jako mladá generace. Nuže, upřímnost za upřímnost: většinou se mně také nelíbí.“

Tohle vypadá jako hození rukavice. Tato rukavice je hozena v době, kdy uctívání mladých je přímo horečkou. Karel Čapek vytýká především mladým, že mají ohnivou náklonnost vyjadřovati se v abstraktech. Řeknou-li třeba, že „My mladí cítíme revolučně“, opominou nás informovat, kterých a kolika mladých se to týká:

„Pokud vím, jsou také mladí, kteří aplaudují panu Stříbrnému; jsou mladí, kteří dají na úvodníky pana dra Borského nebo představují majoritu spolku Všehrd — jsou mladí, kteří se drží za šos F. X. Šaldy, a mladí, kteří se s mladistvou energií ubírají za F. X. Hodáčem. To plní vzdálenějšího diváka jistou skepsí nad deklamacemi o mladé generaci.“

Čapek kreslí portret těchto mladých, které potkává v říši potišteného papíru, a ujišťuje je, že se mu nijak zvlášť nelíbí. Ne proto, že jsou mladí, nýbrž proto, že mladí nejsou. Nachází u nich onu starou a malichernou literáctinu a politikářství z doby před dvaceti lety. Jsou hašteřiví, svěhlavě se uzavírají do hranic svých spolků a vyznačují se „malodušností a nesnášlivostí intelektuálního štampíše“. Nejsou nijak lépe rostlí, nijak vnitřně neomezenější, nýbrž „jsou to malí pedanti kulturní nebo političtí, hrající si s několika škatulkami, pohňevaní na všechno, co není jednou z jejich ideových pěti švestek“. Čapek nelichotí tomuto mládí, nýbrž nalézá mladost jinde:

„Nalézám zvláštní mladost (která se dostavuje až v mužném věku) v tom, vidět věci vlastníma očima a sám si pomoci k úsudku o nich. A za druhé nacházím trvalou mladost v tom, být schopen na věci — na velké i denní věci — reagovat srdcem lidsky, účastně a osobně. Odpovídat na věci z bezprostředního hnutí a nerozšlapávat je v umělé problémy. To znamená jít na ně se zdravým rozumem a normální, aktivní, řekněme naivní, mravní jistotou. Takový život je aspoň prožit: není prožvaněn ani odmocněn.“

To byla výzva na jednu stranu: vyzvání neoficiální. Oficiální reprezentanti literatury byli vyzváni k boji dne 15. února 1933 „Rozhovorem o kritice“, v němž Josef Kodíček zaznamenal vedle výroků svých i dialogické projevy Karla Čapka, Josefa Čapka, Františka Langra a několika jiných. Málodky rozpoutal některý projev větší vojnu mezi kritiky než tento publikovaný záznam soukromého rozhovoru, jenž nesl pečeť naprosté upřímnosti všech projevů a z něhož bylo možno s jistotou vyčísti jeho nestrojenost a neliterárnost.

Páteční rozhovor.

Celou váhu tomuto privátnímu projevu několika lidí dodala okolnost, že se odehrál v prostředí ne zcela banálním, v prostředí, jemuž byl přikládán politický význam: odehrál se kterýsi pátek v bytě Karla Čapka ve společnosti spisovatelů, politiků a žurnalistů, kteří dostali přízvisko „pátečníků“. V literárním soukromí bylo známo, že se těchto pátečních debat účastnil někdy i prezident Masaryk. Tím nabyla celá polemika příchuti politické: nikoliv pikantně politické, jak se tak říká, nýbrž docela hrubě politické. S bojem proti pátečníkům, kritisujícím kritiku, se svezl i leckdo, kdo měl v žaludku nějakou tajnou antipatii proti presidentovi.

Tato „pátečnická“ polemika měla však ještě politickou příchuť druhou, příchut' mezinárodně politickou. Nešlo o nic méně nežli o demokracii. Citovaný páteční rozhovor o kritice se totiž odehrával v době politicky naprosto nebezpečné: odehrával se ve chvíli, kdy v Berlíně právě dohořel požár říšské sněmovny. Byl otíštěn v době, kdy naprosto ještě nebylo určito, má-li umírněná a koaliční politika demokracie nějaký praktický význam v boji o pokrok. Ve chvíli, kdy vyšel Kodíčekův „Rozhovor kritiků“, na sté stránce „Přítomnosti“, ptá se Rudolf Procházka na str. 97 ještě neurčitě „Dá se Německo zfašisovat?“. Nezapomeňte, že v této době jsou naši komunisté ještě naprosto jisti silou svých posic v Německu, nekompromisní revoluce má ještě na ideologické bursě literární mládeže pět set bodů nad bedným demokraciismem. Boj proti Čapkoví, který vždycky byl ne-

kompromisním zastáncem myšlenky demokratické, a zakrytý boj proti centrální postavě československé demokracie, proti T. G. Masarykovi, ozývá se jako svrchní tón nade všemi projevy mladých bojujících proti tak zv. „pátečníkům“.

Když však boj trval již asi čtvrt roku, změnila se politická situace úplně, a zejména nejmladší obrátili se svým politickým přesvědčením. Tehdy bylo již jasno, že fašismus v Německu vyhrál, že nekompromisně revoluční pokřik německých komunistů zmlknuv důkladně a neozve se už ani jediným pípnutím. Obránci mrzkého demokratismu, všichni ti literární Čapkové a Peroutkové a politici Masarykové, Benešové a jiní nestáli už v postoji Don Quichotských obránců jakéhosi demokratismu, nýbrž stáli tu jako lidé, kterým historie dala důkladně za pravdu. Pojednou bylo jasno, že svobodu, kterou jsme si zachovali uprostřed půl tuctu diktátorských pevností, vděčíme jen tomu, že národ nebyl rozeštván radikalistickými extrémisty do naprosto nesmiřitelných táborů, že demokratická rozvaha a umírněnost zůstala u nás ve cti. A demokratická republika, která byla komunistickým literátům jakýmsi mrzkým a zpátečnickým patvarem, objevila se pojednou jako poslední bašta ochabujícího sociálního pokroku ve střední Evropě.

Tak vypadá politická příchuť tohoto sporu, jehož politického významu si tu už nemůžeme dále všimati, poněvadž jsem se omezili na vypsání polemik pouze literárních.

O nepoctivosti a klikaření.

Čteme-li dnes tento „Rozhovor o kritice“, překvapí nás ve srovnání s jeho obrovským ohlasem všeobecnost jeho myšlenek. Kdyby rozmlouvající osoby nesly místo jmen známých spisovatelů a kritiků pouhá označení pánů A, B, C a D, byl by býval poprask patrně nesrovnatelně menší. Zde však bylo velice významné, že to byl právě Josef Kodíček, jenž vytkl naší kritice, že už dávno za nic nebojuje, že potírá každé průbojné úsilí a je umírněná jen k bulvárnímu braku, že nemá nikdy bezprostřední a smyslový poměr k pozorovanému dílu, nýbrž spokojuje se pouhým ořelým recensenstvím:

„Ale můžeme od nich chtít, aby byli poctiví? Kdyby se u nás platily kritiky jako inseráty, byly by v jistém smyslu jasnější poměry. Čtenář by aspoň věděl, na čem je. Ale u nás je mnohem hlubší, velmi složitá korupce vnitřní, osobních vztahů, klikaření, závisti a nechuti ... Přidá-li kritik jednomu na váze, druhému uběře, třetí se zmýlí, o čtvrtém nemůže říci celou pravdu z důvodů osobních, politických, pro hmotnou závislost, nebo proto, že zakrátko bude sám posuzovaným autorem souzen, nebo že má zadán kus: vzniká naprosté zmetění hodnot. Hierarchie českého umění a literatury je dnes rozbita osobními a generačními zájmy. Vytvořil se kruh nemravných souvislostí, kterým je nemožno prorazit, ježto spravedliví a schopní lidé stojí stranou: vznikly autority, jejichž váha je umělá a lživá. Více než polovina toho, co je nahoře, mělo by právem být dole a naopak. Udělat v tom pořádek je už pomalu otázkou cti.“

Stejně důležitým pro porozumění míry odporu je faktum, že druhý mluvčí, jenž vystoupil proti kritice, nebyl nikdo jiný, než Karel Čapek. Kdo by se o literaturu a umění dovídal jenom z kritiků, nedostal by jakživ chuť přečíst si knihu, jít do divadla nebo se dívat na obrazy. Naši kritici jsou chudáci, nemají už žádnou radost z knih, jsou kožení, abstraktní a fádni jako gymnasijsní češtináři, jsou usmrčující.

„Takového kritika nebaví mluvit o věci, zkoumat ji, říci, co je to a k čemu slouží, z jaké to je látky a jaký to má řád — spíš se nutí, aby jeho napadlo něco hlubokomyslného nebo vzdělaného; následkem toho mluví obyčejně o něčem jiném, než o tom, co autor mínil udělat. Kdybyste mu přivedli kozu, neřekne náš kritik jaká je to koza, ale zamyslí se a pronese

kritický verdikt: že to po hříchu není jelen a že by to měl být raději bílý slon. Nechce poznávat, chce poučovat. Má ukrutné starosti s tím, co o věci řekne; méně starostí, co dělá s tím, co v ní fakticky je. Z nedostatku zájmu a smyslu pro skutečnost by chtěl řešit pořád nějaké obecné otázky.“

Čapek vytýká naší kritice, že nestuduje zblízka svůj objekt, nýbrž, především chce poučovat, čímž nutně dospívá k všeobecnostem: kantoru je, je hrozně nevědecká a nepřesná, nehledá poznatky, nýbrž přezvykuje hotové pravdy. Naši kritici jsou byrokraté, kteří zpytují, vyhovuje-li umělecké dílo jakýmsi předpisům: nejsou jako mistři řemeslníci, kteří na dílo hmátnou, je-li dobře uděláno a z dobré látky.

„Ta dogmaticčnost, patří té kritické byrokracii. Pořád srovnávají to, co tu je, s něčím, co tu podle jejich vydumání mělo být. Mají-li v hlavě čtverec, tvrdí, že trojúhelník, kruh, pes nebo matka s dítětem je špatný čtverec: jakási polovičatost a vůbec umělecký omyl. Jsou tak vysušení, že dovedou akceptovat jen jednoho autora, jeden zákon, jeden směr: ze všeho jiného je jim zásadně špatně. Chybí jim nos pro fakta: proto se orientují podle hesel, tendencí, znamení na nebi a podobných maršů. Co dělat, jsou to papíroví páni. Nemůžete od nich chtít, aby užívali svých smyslů jako obyčejní lidé, na př. jako umělci.“

Rozmluva kritiků nezůstala nečtena vpravo ani vlevo. Debatující autoři byli podezíráni z osobních zájmů, byli nazýváni uraženými veličenstvy, vytýkalo se jim, že se chtějí zmocniti sami kritických funkcí, Čapek byl obviňován z toho, že se mstí za nepříznivou kritiku své knihy „Hordubal“, revanšuje prý se za kácející se literární prestiž. Odpovědi se proměnily ve skutečnou bouři.

Čapkův nový článek jmenoval se „Past Šrámkova a past kritiků“ a vyšel také v „Přítomnosti“. Karel Čapek v něm staví proti sobě citáty z kritiků o Šrámkově románu „Past“, a ukázal, že v kritikách tohoto románu najdeme každé tvrzení jednoho kritika vyvráceno protichůdným tvrzením kritika jiného, takže ruší-li se všechny tyto klady a zápory navzájem, zbývá ze všech těch stránek, které čestí kritikové popsali, pouhá nula. Je tu citován Götz, Karel Sezima, J. V. Sedláček, A. M. Píša, Arne Novák, Josef Knap, Antonín Veselý, Paul Eisner, J. B. Čapek a A. C. Nor, Jindřich Vodák, Miloslav Novotný, a ještě několik jiných. V doslovu k tomuto galimatyši různých protichůdných více nebo méně náročných kritických výroků projevuje Karel Čapek víru, že normální lidská inteligence nemůže být ještě tak ve psi, aby se nám takový zmatek v pojmech a názorech, které se vydávají za odborné, zdál přirozený a snesitelný:

„Buď je ten celý referentský kšeft něčím více než rejdiště privátních a tudíž neodpovědných mínění... pak by se v tom měl udělat jednou jakýsi pořádek. Leží-li nám kultura na srdci, nenecháme ji na milost a nemilost nepovoláným fušerům... citovaná mela názorů o žádné odpovědnosti svědomité kritiky nesvědčí. — Nebo ti pánové jen poctivě a otevřeně sdělují svá osobní stanoviska, je to jejich soukromá věc. Ale ovšem, jakmile přistoupíme na to, že veškeré estetické hodnocení je věcí čistě subjektivní, musíme se uctivě otázat, co nám vlastně má být po subjektivních záležitostech a náhledech těch pánů. Z jaké troufalosti oni činí ze svých soukromých pocitů veřejná a autoritativní měřítka hodnot. Jakým právem se opovažují soudit autora a dílo, místo, aby jenom referovali o svých zajímavých subjektivních dojmech. Není-li kritika nic víc, než subjektivním hodnocením, na jaké má právo každý čtenář, pak je to podvod a founovství, tváří-li se kritik jako objektivní znalec a přísežný zkoumatel hodnot... Ti pánové mají divné zásluhy o české písemnictví.“

To je nejsmělejší výzva, kterou si český autor vůbec kdy dovolil tváří v tvář celé literární kritice. Jak vypadaly odpovědi napadených kritiků, jak byl likvidován tento spor, a jak celý boj o Karla Čapka podobně jako boj o Jiřího Wolkera, toho si také všimneme.

doba a lidé

Meyer Berger:

Proč Lindbergh uprchl z Ameriky

Autor je redaktorem deníku „The New York Times“ a jedním z nejlepších kriminálních znalců amerických. Svou studii o dnešním stavu amerického gangsterství napsal do měsíčníku „Current History“, což dokazuje přes senační obsah její naprosto vážný ráz. Tento článek vysvětluje nám skoro nepochopitelný fakt, proč člověk jako Lindbergh byl nucen zachránit se útekem z právního státu před mocí ilegálních tlup.

Gangsteři včera a dnes.

Od dob prohibice, spojené v letech 1917—1933 s obrovskou záplavou alkoholu, stal se pojem „podsvětí“ nepřesným. Od té doby vyšli pokorní zločinci ze sklepů, skrýší a ubohých příbytků a vstoupili do vyšších krajů, do vznešených bytů v mrakodrapech s prostrannými místnostmi a do nejpřepychovějších vil v městě. Páchnoucí hadry, roztrhané svetry a boty s tlustými podrážkami patří minulosti. Muž z „podsvětí“ degeneroval v elegantního městského člověka, jenž vyměnil své podivné cáry za elegantní smoking a lakýrky, a jehož je těžko rozeznati od kteréhokoliv jiného upracovaného obchodníka.

Před dvaceti lety se dalo snadno vymeziti velkoměstské podsvětí. Stačilo udělati soupis nejnižších vrstev, zaměstnavajících se zastaralými živnostmi jako vloupáním, krádežemi, čištěním bytů a přepadáváním lidí na silnicích — a měl jste přehled po prostředí, které jste si přál znát. Dnes je to daleko obtížnější úkol. Existují ještě obyčejní lupiči, kapsáři a darebáci, reprezentují však pouze nejnižší vrstvu dnešního podsvětí.

„Moderní bandita a gangster („racketeer“) se dnes organizují a osvojili si nejmodernější obchodní metody. Představují se na oko jako majitelé různých kanceláří, aby budili zdání řádných obchodníků, radí se s nejdražšími advokáty a i při tak primitivních podnicích, jako je pouhá vražda, užívají co nejjemnější obchodnické finesy.

V čem se zdokonalila technika zločinu.

Vražda, spáchaná tlupou zločinců („gang murder“, od tud slovo „gangsteři“), byla před dvaceti, třiceti lety ještě primitivní. Technika, uplatněná v aféře Kaina a Abela, nebyla ještě příliš zdokonalena. Teprve s příchodem prohibice, jež pozvedla lupiče na úroveň obchodníků, se toto umění nápadně zjemnilo. Počalo se používat automobilů („ride-method“). Geniální vynálezavost chicagských lidí z podsvětí objevila prostý trik „podání ruky mrtvého“ („dead man's grip“), jenž spočívá v tom, že člověku byla podána ruka jako přátelské gesto a pevně přidržena, aby nemohl sáhnouti do kapsy pro revolver. Zatím druhý muž s revolverem („gun-man“ nebo „G. man“, „džimen“) provedl vraždu.

Zesnulý gangster Louis Amberg z Brooklynu, jenž byl před nedávnem oddělán sekýrou, byl vynálezcem techniky, při níž se oběť sama uskrtila („strangle yourself technique“). Postižený dostal buď obuškem nebo rukojetí revolveru ránu přes hlavu, až ztratil vědomí. Když ležel v bezvědomí, byl ovázan provazem pod koleny a dostal smyčku kolem krku. Jakmile přišel k sobě a natáhl kolena, uskrtil se sám zatažením smyčky. Bylo možno, že takto spoutaná oběť se udržela ještě chvíli při životě tím, že držela kolena křečovitě skrčena: při únavě svalů po několikahodinném napětí však byl každý ztracen. Tato technika byla nazývána „jemným způsobem“, poněvadž pachatel měl vědomí, že postiženému vážně neublížil, nýbrž že on se uskrtil sám; jeho čin nemohl býti alespoň kvalifikován jako vražda.

Jak se zabíjí roku 1935.

Roku 1935 šéf („boss“) loupežné tlupy přistupuje ke spáchání vraždy s opravdovou důstojností a vážností obchodníka. Především nikdy neoznačí přímo muže, jenž má čin spáchat. Kdyby tak učinil, mohl by se přímo zaplésti jako spoluvinník vraždy, kdyby se věc dostala před porotu následkem nějakého nedopatření. Omezí se na to, že naznačí, oč jde, jednomu ze svých nejbližších lidí („front men“), jenž má asi stejnou funkci jako vicepresident u nějakého obchodního ústavu. Tito funkcionáři tlumočí jeho rozkaz dále některému z externích lidí, jenž pak vybere k vykonání úkolu nějakého znalce pro vraždu.

Tak se postupuje při normálních vraždách, u nichž není zapotřebí speciální finesy. Při podnicích důležitých, když jde na příklad o odstranění příliš náročného spolupachatele nebo konkurenta, užívá se daleko delikátnější procedury, nazvané metodou prstovou („the finger-method“). Šéf tlupy („racketeer boss“) dá stejně jako v předešlém případě pokyn, že odstranění některého partnera nebo konkurenta je potřebné pro dobro a rozvoj organizace. Kdyby k vykonání tohoto činu bylo použito talentů z vlastních řad, mohli by být snadno objeveni. Vzbudí vždycky podezření nepřátelské organizace, potlouká-li se v její blízkosti nějaký známý vrah od konkurence.

Z tohoto důvodu podnikne šéf výlet do nějakého jiného města. Gangsteři z New Yorku mohou se kdykoliv obrátiti na některou organizaci v San Louis, Cincinnati nebo v Chicagu, aby jim zapůjčila jednoho nebo dva muže na provedení „prstové práce“ („a finger job“). Mají vzájemné úmluvy pro podobné podniky. Vyvolený vrah, jemuž je úkol přidělen, přijede vlakem nebo letadlem, a ubytuje se v jednom z nejlepších hotelů ve městě. Zacházejí s ním zdvořile a pozorně, stejně jako zachází nějaký obchodník s hedvábným prádlem s návštěvníkem z venkovského města. Není představen ostatním, poněvadž by to mohlo škodit věci. Nemá být ani viděn ani slyšen.

V příštích dnech zůstává většinou v pokojích hotelu, trochu sám popíjí anebo si čte, až dojde k nějakému velkému zápasu v Madison Square Garden, anebo až nějaká jiná velká událost přivede jeho obět na veřejnost. Pak se na postíženého ukáže prstem diskretním způsobem a vrah si ho velice pozorně prohlédne, aby ho určitě poznal, až se s ním znovu setká. Někteří pedantštější šéfové tlupy urvají na tom, že proces s ukázaním postiženého se musí třikrát až čtyřikrát opakovat, aby se pracovalo najisto. Poté se ponechává přespolnímu návštěvníku, aby dále jednal podle vlastního uznání. Má po ruce plán s přesným vylíčením zvyků a způsobu života své oběti, čeká na šťastnou příležitost, provede svůj úkol a vrátí se nejbližším vlakem nebo letadlem nazpět domů.

Bezmocnost policie a soudů.

Moderní metody vraždy byly dokonale vypracovány šéfy tlup a užívají se ve spojení s gangsterským kódexem, chránícím proti zradě a proti vypátrání policíí. Všimneme-li si, kolik gangsterů bylo odsouzeno pro vraždu anebo zvláště pro vraždu některého člena tlupy, poznáme, že procento je nepatrné. Od roku 1920 do roku 1935 neodpovídala se v New Yorku ani jedna z nejvýznamnějších osobností podsvětí před soudem z vraždy anebo z návodu k vraždě. Jediné žaloby, vznesené proti šéfům tlup, týkají se zkrácení daně důchodové. Protože gangsteři mají kolem sebe chytré a rázné advokáty, zvláště nadané pro působení na porotce, nemusí mít obžalovaný nikdy ze soudu příliš veliký strach. Vedoucí lidé v tlupách mají hluboké opovržení k soudům a ke skřípající mašinerii spravedlnosti. Kdyby šéfové tlup anebo někdy celé tlupy nebyli odstraněni revolvery svých konkurentů, nestačily by ani všechny velkoměstské vily a velké domy, aby je pobraly.

Toto dnešní řádění lidí z podsvětí v New Yorku se nijak nezměnilo a není ničím novým. Byli vždycky mezi námi zločinci a pravděpodobně vždycky budou. Ale za dřívějších dnů, pokud tito obyvatelé malých domků se nestali

velkými podnikateli, nepředstavovali tak veliký problém. Jejich krádeže byly poměrně malé a oni neměli kromě toho žádného společenského vlivu. Policisté byli beze všeho ochotni vyzkoušet sílu svých svalů na účet sprostého kapsáře nebo pouličního zevlouna. Když se jim dostal pod ruce, zbil ho, jak měli chuť a podali si ho navzájem v zadní místnosti policejní stanice. Pak ho předvedli před policejní soud docela v cárech a plného modřin a nikdo proti tomu nic nenamítal. Kdykoliv snad soudce byl zvědav, jak to, že obžalovaný je takhle zřízen, vysvětlovalo se mu vždycky: „Vaše blahorodí, vzpíral se zatčení.“

Podplacená policie a úřady.

Obchody alkoholem však změnila typy podzemních chlapíků v muže, oblečené smokingem a lakovými střevíci: ve stejném poměru změnilo se i nakládání policie. Strážník si musil dát pozor, jak zacházeti s proslulým podloudníkem lihovinami anebo s některým z mužů jeho gardy. Kdyby se byl odvážil nakládati s ním podle staré tradice na policejním komisařství, bylo by se mu jistě přihodilo, že byl zavlčen, zmlácen a oběšen někde hodně daleko, kde rostou pampelišky a chudobky. Bylo to možné jenom proto, že úspěšný bandita mohl mrhati snadno nabytými miliony a nabyl politického vlivu.

Mnoho počestných lidí bude pohoršeno, že tohle říkám. Jsou přesvědčeni o tom, že vliv gangsterů na politiky se silně přehání. A přece se nepřehání, ani trochu. Tihle poctiví lidé se stále ještě ptají, proč bylo ještě do nedávna dovoleno celým pivním a alkoholovým karavanám jezdit velkoměstskými ulicemi New Yorku, jítro co jítro, rok co rok, aniž tomu policie zabránila. Oni stále ještě nechápou, proč šéfové tlup jsou imunní proti trestu žaláře, ať jejich zločiny a loupeže jsou sebe očividnější, pokud člověk není hluchý nebo slepý, nebo obojí.

Šéfové tlup a jejich pomocníci, i když se s nimi znáte sebe lépe, neprozradí svá politická spojení. Na jakoukoliv otázku odpovídají podle svého zákona mlčením anebo popřením. Zesnulý Dutch Schulz, jenž dovedl dobře hrát, vždycky přeháněl svou roli, kdykoliv se ho některý reporter zeptal, platí-li opravdu tisíce dolarů týdně jednomu politikovi za ochranu, kterou mu poskytuje. Dutch měl ve zvyku obrátiti na tazatele svou dětskou tvář, ukázati úžas svou visící dolení čelistí a potřásti hlavou: „Vždyť já toho pána vůbec ani neznám, ačkoliv jsem o něm slyšel, že to je velmi, velmi slušný člověk.“

Dokázati korupci je nemožno.

Je tedy třeba vysvětliti těm poctivým lidem, kteří stále reptají, proč se nedemaskují styky mezi šéfy jednotlivých tlup a prominentními politiky. Především nestačí bohužel vědět, že podobný styk mezi dvěma osobami existuje. Je třeba opatřiti zákonný důkaz, a to je velmi těžké. Šéfové jednotlivých tlup užívají i v úplatcích stejně jako při vraždách takového systému, že jakákoliv kontrola je nemožná. Šéf podobné tlupy nemá ve zvyku dát si schůzku s poslancem určitého okrsku někde na nároží a vyplniti mu zlatým pranicím perem šek. Ti dva se nikdy nesetkají na veřejnosti, a kdykoliv nastane taková vzácná příležitost, že se oba sejdou k důležité obchodní poradě, najde se vždycky pro ni někde nějaké útulné a dobře chráněné místo daleko od míst, kde mají známé. Při obvyklých úplatcích mají gangsteri i politici prostředníka a důvěrníky, kteří vzájemný styk vyřídí. Přistihnouti je při tomto vzájemném styku je věci daleko těžší než třeba najít jehlu v hromadě sena tak velké, jako je mrakodrap Empire State Building.

I kdyby byli po ruce skuteční naddetektivové a nadpolicisté, kteří by stáli nad jakýmkoliv pokusem a byli nepřístupní korupci, narazili by na nepřekonatelné obtíže. Zjistili by především, že při obchodování mezi gangstery a mezi senátory se neužívá žádných stvrzenek. Není psaných smluv a není poukazů na bankovní konta. Celý tento nízký obchod se vede z ručky do ručky od počátku až do konce a na konec se hotovost ukládá v sásech.

Z toho všeho ovšem není možno usuzovati, že by se dnes v Americe nenašli poctiví policisté anebo poctiví úředníci. Je jich plno, není však třeba, aby šéfové tlup si podplatili celý policejní sbor anebo celou státní administrativu. Stačí, aby soustředili svou činnost na určitou část města, v té aby získali několik lidí a mohou pak v celé čtvrti operovati volně a beze strachu před stíháním. Kdykoliv se stane, že nějaký nižší policejní zřízenec, detektiv nebo strážník si vezme do hlavy, že bude zarytý dělati obtíže — je docela snadno dosáhnouti toho, aby vlivem politických styků tento muž byl přeložen někam jinam, kde je opravdová poptávka po počestných lidech.

Gangsteri si po odstranění prohibice vymýšlejí nová povolání.

Jestliže někdy došlo ke zvláště brutální vraždě anebo k mimořádně hrubému násilí, jež bylo prozrazeno, zdvihá se ve veřejnosti veliký pokřik, takže leckterému úředníku je z toho nevolno. Tak tomu bylo, když nedávno byli objeveni gangsterští lichváři, podobní pijavkám, kteří půjčovali zkrachovaným a deprimovaným dlužníkům, vybírajíce od nich až do 1080 procent úroků. V podobných případech dochází k rychlé konferenci mezi politikem nebo veřejným úředníkem a šéfem tlupy, jejímž důsledkem je, že několik méně významných vůdců je hozeno přes palubu, aby vlci, žízničí po spravedlnosti, se utišili.

Někdy státní zástupce je silnější než obratní advokát a dostane ty, z tak zvaných „gangsterských vůdců“, anebo většinou jen ty podřadnější z nich, kteří mají býti obětováni, za mříže. V podobných případech pak úřady oznamují, že „gangsterství“ byla zlomena páteř. Gangsterství tím nebylo ani dotčeno, obecenstvo však se ve většině případů dá uspokojiti a po dočasném zmírnění činnosti se dostane jejich praxe zase do starých kolejí. Někdy se advokátům gangsterských tlup podaří zachrániti onoho nepřilíš významného člena svým halasným zákonným žvástem — obecenstvo je však i v tomto případě uspokojeno. Spokojí se tím, že i gangsterům se konečně jednou ukázalo, co je to bát se boha, což dostačí k ulehčení. Je to proto, že veřejnost gangstery vůbec nezná.

Gangsterská povolání se totiž nyní, po odstranění prohibice, zdokonalují do té míry, že je skoro nemožno odlišiti je od zákonných podniků. Dobrým příkladem toho jsou různé jejich pracovní podniky, jichž je tak velké množství, a které jsou tak rozmanité, že tu není ani místa, abychom se podrobně o nich zmínili. Takový gangster, hrající golf a bydlící ve vile, může dělat doslova dlouhý nos na zákon i na obecenstvo. Cílem jeho obchodů bývá nalézt zaměstnavatele, jenž potřebuje lidi a dohodnouti se s ním o úspěšné spolupráci.

Má již organizovanou tlupu dělníků určitého oboru, jež chvatně sehnal. Podá zaměstnavateli své návrhy. Dodá dělníky za poněkud vyšší mzdu, za to však musí déle pracovat. Zaměstnavatel zaplatí mu na příklad částku 25.000 dolarů nebo ještě více podle výše platů — zaměstnavatel sám však získá větší množství práce v ceně 100.000 dolarů.

Jak dnes vydírají na restaurantech.

To byl jen typ moderního gangsterského podniku. Jiným je vytváření obchodních a průmyslových „organizací“. Dnes si na příklad vyhlédne v New Yorku gangster obor restauratérský a dospěje k názoru, že ve městě je dosti restaurací, aby mu dopomohly ke slušnému výdělku. Rozhodne se je organizovati. Jeho agenti sdělí restauratérům, že se mohou stát členy organizace po zaplacení 400 dolarů zápisného a určitého měsíčního poplatku, podle počtu zaměstnanců.

Restauratéri se nejprve vzpírají, ne však dlouho. Konečně je omrzí dívat se na podezřelé chlapy, procházející se před jejich závody s pestrobarevnými odznaky a znameními, hledícími výhrůžně na každého zákazníka, jenž vstoupí. A neúčinkuje-li to, přeruší jeho prodej v nejči-

lejších hodinách nepříjemný zápach, připomínající tchoře, jenž se vměšuje mezi aroma dobré kávy a připravovaného masa. Páchnoucí bomby. Je-li majitel restaurace ještě dále svéhlavý a přežil-li ve zdraví i tohle, stane se náhle, že jeho okna jsou vytlučena záhadnou rukou, jejíž majitel není nikdy vypátrán.

Je přirozeno, že za tohoto stavu věci gangsterské „asociace“ a organizace živností se rozrůstají mohutně. Všechno, co takový restaurátér za své peníze však získá, je kovový štít oznamující, že je členem sdružení, jež může umístiti ve výkladní skříní pro obdiv obecnosti.

Gangsterů dnes přibývá větší množství než kdykoliv jindy a ze svého povolání tloustnou stále více. Jejich dostatečná organizace jim zajistí i reklamu pro kteroukoli dobu. Obvykle zaměstňávají celý sbor „sandwichmenů“, mužů nosících veřejně na ulicích plakáty, kteří nikdy nepatřili k žádné dělnické organizaci a nikdy k žádné nebudou náležet.

Existuje ještě pomoc proti gangsterství?

Zprostředkování práce, podnikání průmyslové, korupce policie, pašování lihovin, vydírání na malých živnostnících a k tomu ještě sto jiných výdělkových zdrojů učinilo dnes gangsterství silným a mocným. Leckdo tvrdil, že se zánikem prohibice se vrátí gangsteři do oněch dob, kdy nosili v krku stočený svetr a tlusté podrážky. Mýlil se však. Miliony, vydělané podloudnictvím, přivedly pozornost gangsterů na nová pole, posílily jejich politické vlivy a učinily je arogantnějšími a náročnějšími než kdykoli před tím. Domníváte-li se, že dnes nechali obchodu lihovinami, mýlíte se stejným způsobem. Dosáhli na mnoha místech rozhodujícího vlivu u urozených firem, vyrábějících whisky, majících solidní reputaci a řídí je prostřednictvím nastrčených organizací.

Jsou vašimi hostiteli, zajdete-li si prožít kousek nočního života na Velké neonové cestě, na Broadwayi, mají svůj vliv i ve správě chudinských kuchyní i v monděnních barech. Zesnulý pan Amberg, jenž vynalezl systém „posluž si sám“, vypracoval právě schema, jak získat monopol na nakládané okurky, opékané brambory a jiné drobnosti, konsumované v bar-roomech — když gangsteři k němu přišli se sekýrou.

Několik státních zástupců je přesvědčeno, že gangsterství není naprosto neodstranitelné, třebaže roku 1935 sedí jeho šéfové neobyčejně pevně a ač jsou daleko obratnější, než bývali kdykoli před tím v podsvětí. Bylo by třeba mnoho času, hojných fondů a velkého počtu personálu, jenž by se mohl klidně věnovati vyšetřování, aby spravedlnost mohla gangsterům přerůst přes ramena a sáhnouti po jejich největších representantech. Obzvláště státní zástupce newyorský Thomas E. Dewey se snaží nyní uskutečnit tento plán. Zdá se, že nepodaří-li se mu to, bude možné jen jediné řešení: svépomoc. Páni zastánci zákonů budou křičeti „anarchie“ a budou nám házetí na hlavu trestní a občanský zákoník, zmíníte-li se jim o čemsi tak primitivním. Oni však dosud nedovedli vymysleti nic úspěšnějšího, co by napravilo dnešní poměry.

otázky a odpovědi

Tři odpovědi

I.

Dostali jsme tento dopis:

Vážený pane redaktore,

poslední čísla „Přítomnosti“ se snaží dokázat čtenářům dvě věci zásadní důležitosti.

1. Kapitulasi čsl. komunismu a vítězství politické linie „Přítomnosti“.

2. Bezvýhradnou prospěšnost a obecnou platnost smíru s politickým katolicismem, jakož i zásluhy „Přítomnosti“ o domnělý nový obsah československé pokrokovosti.

K prvnímu bodu bych rád poznamenal, že nelze hovořit o kapitulaci politického směru, jestliže se staví za mírovou zahraniční politiku Československa, postupujícího v této otázce společně s jediným dělnickým státem, sovětským Ruskem. Naléhavost obrany před barbarstvím Hitlerova fašismu přivedla Československo, sovětské Rusko a tedy i čsl. komunism do jedné linie v nazírání na problémy zahraniční politiky. Kdybychom však chtěli rozebírat, na které straně byl tento zájem životnější, bylo by třeba odborně analyzovat strategickou polohu republiky, sovětského Ruska a konečně i předpoklady legálního života čsl. komunismu. Každé zjednodušování těchto základních otázek vede ovšem k různým těm povrchným a klasicky Pyrrhovým vítězstvím, jimiž oplývají některé bulvární večerníky a jejichž kouzlu podlehla, jak se zdá, i „Přítomnost“.

Jest o Vás, vážený pane redaktore, všeobecně známo, že Vám nechybí ani bystrost, ani vtip a posuďte, prosím, sám, lze-li hovořit o kapitulaci na jedné a o vítězství na druhé straně.

Druhý bod připomíná mravoličné a poněkud otřelé průpovědi o nebezpečí, které sdružuje. Jest jisto, že má-li volit pokrokový člověk a konservatívec staromódního stříhu fašism (barbarskou vládní formu kapitalismu), nebo buržoasní demokracii (lidštější, chcete-li křesťanštější vládní formu kapitalismu), rozhodnou se bez mučení oba pro demokracii. Kdo však věří, že se tím zrodilo cosi nového, řekněme třeba typ pokrokově-konservativní, slučuje dva protinožce, kteří pluli v jedné rozhodné chvíli, ovšem jen po tuto chvíli, jedním směrem, prospěšným v tuto chvíli oběma. Tím se přece nemohl stát politický katolík člověkem pokrokovým a pokrokový člověk staromódním konservatívcem, leda snad, že by se byli jedni nebo druhí v sebevražedném úmyslu vzdali cele svého politického já a spáchali harakiri, což by ovšem při neujasněnosti dnešních českých pokrokových lidí mohlo snadno postihnout skupinu první...

Souhlasím plně jedině s tím, že by předválečná pokrokovost a pokrokovost dnešní vyžadovaly velmi naléhavě důkladné revise hlavně potud, jak dalece dovedou dnešní čeští pokrokoví lidé reagovat na nové poválečné sociální skutečnosti. Kapitalism, krizi, nezaměstnanost, fašism, imperialism a na druhý břeh tohoto poválečného pekla — SSSR, socialism, komunism, ozbrojený pacifism a na nějaký pevný program, nosný ne na rok, dva, ale aspoň na několik příštích desetiletí.

V dokonalé účtě

Rudolf Heller.

Namítne-li někdo, že to není tak zvlášť pozoruhodný dopis, aby bylo třeba jej otiskovat, má snad pravdu. Je také hodně nejasný. Ale ručíme aspoň za to, že je to dopis typický. Vyjadřuje celkem dobře nynější neurčitou náladu některých lidí na levici, kteří celé své politické myšlení opírali o několik dogmat. Teď život přes dogmata přešel a rozbil je. Jejich bývalí majitelé jsou zmateni, ale rádi by, jak je jejich zvykem, zase někoho obvinili a pokárali. Nešlo by trochu a neurčitě pokárat lidi, kteří jim předpovídali, že ta dogmata nevydrží? Nebylo by možno trochu se kroutit sem a tam, aby v tom zmatku vůbec zaniklo, že někdo měl pravdu a někdo ne?

Nemýlím-li se, pan autor tohoto dopisu už několikrát nám poslal různé pokrokové připomínky, dokonce přísnejší, než je dnešní. Nerozumím úplně jeho dnešnímu dopisu, ale tolik rozumím, že má představovat výstražné zamručení z jeskyně pokroku a že chce vyjádřiti — opět ve jménu pokroku — nějakou neurčitou nespokojenost.

Pan pisatel je mírně rozmrzen, neboť se mu zdá, že by mohl vzniknouti dojem o „kapitulaci čsl. komunismu a vítězství politické linie „Přítomnosti“.“ Patří asi k oněm pokrokovým lidem, kterým na ničem tolik nezáleží jako na tom, aby důstojnost komunistické strany nebyla pošramocena. Nuže, náš časopis můžeme beze škody z úvah vynechat. Ale tu okolnost, že demokratická linie zvítězila, tu nedovolíme zatemňovati, i když to někoho dráždí. Všichni víme, oč šlo: do léta 1935 zatvrzele komunisté odmítali rozlišovat mezi demokracií a fašismem; tvrdili,

že je to celkem stejné neřádstvo; říkali, že ani prstem nehnou na obhajobu bídného a prohnílého demokratického systému; řekl-li některý demokrat, že demokracie má právo hájit se proti útoku hitlerovského Německa, byl za to komunisty zle zřízen a soustavně nazýván válečným štváčem; československou politiku nenazývali mírovou, nýbrž imperialistickou, „naléhavost obrany před barbarstvím Hitlerova fašismu“, která prý je tak jasná, nechtěli uznat přes všechno domlouvání. Dva roky se o to vedl spor, a nyní, jak opět všichni víme, komunisté v těchto bodech obrátili na celé čáře. Odpustte tedy, že jsme měli pravdu, nebudeme se o ten triumf hlásit, jestliže to někoho činí nervosním. Také o slovo neběž. Nechcete-li tomu říkat kapitulace, říkejte tomu jinak. Ale nechápeme, proč by mělo být pomlčeno o vítězství demokratické linie jako o něčem neslušném, o čem se v dobré politické společnosti nemluví. Musilo by nám teprve být vysvětleno, proč je dlužno o tom mlčet.

Pan R. H. ovšem dnes praví, že, má-li volit pokrokový člověk buď fašismus nebo buržoasní demokracii, rozhodne se bez mučení pro demokracii. Ale ani to není pravda, že bez mučení. Tak lehce to právě u některých ultra-pokrokových lidí nešlo, ač byli zapřísaháni. Bylo třeba, aby hitlerovský systém po dva roky podával vybrané ukázky mučení politických odpůrců, bylo třeba právě těchto silných a černých dojmů, než se komunisté a jejich souputníci rozmysleli, než uznali, že demokracie je přece něco jiného než fašismus. Poněkud jemnější nervy by byly na to přišly dávno. Všelicos, co se dnes zdá jasným, včera ještě nebylo.

Pan R. H. dále dává jaksi na srozuměnou, že nám bylo spolku s Ruskem více zapotřebí, než Rusku spolku s námi. To je složitá otázka, kterou tu luštit nebudeme, ač jsme přesvědčeni, že bez krajní nutnosti by sovětské Rusko nebylo provedlo tento obrat. Ale o to nejde. Jde o to, jaké je to podivné stanovisko pro Čechoslováka říkat: hečte, my to potřebovali víc! Co tím má být řečeno? Obávám se, že řečeno nemá být nic, nýbrž že má být z nespokojenosti jen tak trochu zavrčeno. Co pan autor dopisu tedy vlastně chce, nepodařilo se mi pochopit.

Ted' o druhém bodu, který prý „připomíná mravoličné a poněkud otřelé průpovědky o nebezpečí, které sdružuje.“ Měl bych snad také tolik ducha, abych si z této průpovědky dovedl tropit šprýmy, ale nezdá se mi být na to vhodná doba. Ať je to otřelé nebo není, my opravdu se potřebujeme co nejvíce sjednotit, dokud trvá tak velké vnější nebezpečí. I komunisté patrně to uznávají, neboť proč by jinak se s námi sjednocovali aspoň tím způsobem, že — po prvé ve své historii — s námi hlasují pro presidenta, pro některé kapitoly rozpočtu, pro některá usnesení sociálního výboru? Pan R. H. velmi laskavě připouští u mne jsoucnost jakéhosi vtípu. Ale ať mi raději vtíp docela chybí, než abych se mýlil v některých hlavních věcech a abych v nich radil špatně. Sjednocování národa se tedy nyní posmívat nebudu, i kdybych sebe lichotivěji byl pobízen, abych na to skočil, že bych to dovedl. Je-li nějaká zásada otřelá, nemusí ještě být nesprávná. Slova o pravdě a spravedlnosti jsou, tuším, také otřelá. Je to však důvod, abychom proto od nich utekli? Národ v nebezpečí nemůže dělat politiku pro nervosní a nestálé lidi, kteří si přejí novot. Pan R. H. jistě nepřistoupí k inženýrovi, který má postavit železniční most, a neřekne mu: prosím vás, nechte už těch otřelých pravidel a postavte konečně jednou most — nějak jinak... Kdyby inženýr uposlechl této vzácné rady a skutečně postavil most nějak jinak, pochybuji, že by se p. R. H. odhodlal svěřit se mu. Každé povolání je založeno na souhrnu pravidel, která konec konců možno pokládati za otřelá, nechce-li se z nějakých důvodů nazvat je osvědčenými. Jen politice to nemá být dovoleno? Vskutku, není mi zcela příjemno opakovatí průpovědku o jednotě v nebezpečí. Bylo by zcela snadné vymyslet si něco vtípnějšího,

originálnějšího, něco, co by lépe dovedlo upoutat lidi chtivé novot. Ale sbor spolupracovníků, kteří píšou do „Přítomnosti“, nepřeje si, aby se na něj jednou vzpomínalo jako na neužitečné vtípalky. Jeho ctižádostí je dávatí prospěšné a praktické rady v politice, takové, aby jednající lidé mohli se jimi řídit. A postavíme-li se na stanovisko praktické, nemůžeme opovrhovati zásadou jednoty národa v nebezpečí, i když je opravdu stará.

Nynější jednota s katolíky v nazírání na některé hlavní problémy našeho státu nás tedy nemrzí, nýbrž těší. Chápu, že mohou být rozmrzeni lidé, kteří po celý svůj lidský věk pobízeli k neúprosnému boji proti katolictví a teď musí přihlížet k tomu, kterak pomocí katolíků byla zachráněna velmi důležitá demokratická posice ve státě — presidentské místo. V různých časopisech objevují se teď lidé, ošetřující si rány, jež jejich věhlas utrpěl touto událostí, a příkládají si obkladky. Obyčejně má obkladek formu úvahy, jaký kompromis s katolíky je dovolen a jaký nikoliv. (Pokrok je už v tom, že vůbec se připouští možnost nějakého kompromisu s nimi.) Ale to je konec konců osobní nehoda, s kterou se každý musí poradit, jak umí.

Nebojte se, nikdo nechce dělat s katolíky takové kompromisy, které by smazaly rozdíly a zahubily pokrokovost, nikdo nežádá na pokrokových lidech harakiri. Nehledá se nová obsah československé pokrokovosti, ale hledá se nová její taktika, vhodná pro tuto obtížnou dobu. Nikdo nechce vytvořit typ pokrokově-konzervativní, ale chceme, a dávno jsme chtěli, aby pro udržení demokracie byli přijati spojenci, kteří se vyskytnou, tedy i katolíci, a aby už předem se pracovalo k tomu, aby se mohli vyskytnout. Nikoho nenutíme, aby teď, po presidentské volbě, věřil v Pannu Marii, když se mu nechce, nebo aby — taková domněnka se vyskytla v jednom časopise — líbal papežův pantofel. Jen nechte svou nevěreckou hlavu hrdě vztyčenu, jako i my ji necháme. Ale mějte tolik politického talentu, abyste k ochraně demokracie neuzívali prostředků dětinských nebo nedostatečných, a abyste poznali, kdy je pro určité cíle možno a třeba najít spojence.

Šlo jen o to, už dříve, už před deseti a před patnácti lety o to šlo, poznat, že může nastat doba, kdy bude velmi záležet na tom, aby katolíci byli demokraticky orientováni. A to znamenalo pracovat politicky tak, aby katolíci nebyli nenapravitelně rozdrážděni, až přijde chvíle kritická. Šlo o to, rozpoznat, co je důležitější, zda nekompromisní boj proti katolicismu nebo snaha nalézt pro demokracii všechny spojence, které je možno při pozorném dívání objeviti. Přiznáváme se, že jen neochotně přijímáme nová poučení od lidí, jejichž stará byla tak špatná. Od lidí, kteří kdyby šlo po jejich, docílili by toho, aby k této kritické presidentské volbě dostavili se katolíci ve stavu trvalého hněvu ke všemu demokratickému a socialistickému. Jestliže někdo jednou tak špatně radil, měl by přece nechat aspoň uplynout nějaký čas, než začne udílet rady znovu.

II.

Dostali jsme také tento dopis:

Vážený pane redaktore!

Sympatický byl článek v č. 51. minulého ročníku „Přítomnosti“, v němž jste neváhal povědět pravdu do očí agrárníkům, ač ostatní tisk se bál případ agrárníků při presidentské volbě nazvat porážkou.

V čísle 52. „Přítomnosti“ jste už zaváhal. Ochotně jste zdůraznil primát republikánské strany ve státě a její nárok na všeobecnou vděčnost, i když právě v „Přítomnosti“ se před nedávnem reklamovala vděčnost socialistickým stranám, jež raději obětovaly popularitu, aby zachránily u nás demokracii. V posledním článku už nevyslovujete „mírný dík“, to už docela můžete med kolem agrárních úst.

Zdá se, že největší a nejvlivnější strana působí i na nezávislé týdeníky.

Stát budují všechny strany podle svých sil a programů, ale málokterá strana obětuje tak málo pro demokracii, jako právě strana republikánská. Je dnes už nesporné, že žádná strana neměla by valného úspěchu, kdyby basírovala na své výlučnosti a proto není správné podporovat kteroukoli stranu na takové příjemné cestě.

Jan Fiala.

Mažeme prý med kolem agrárních úst. Nuže, podívejme se, zda se ta ústa také olizují. Právě tento týden vyslovila se naším medem namazaná ústa agrárního „Venkova“ takto: jeden z agrárních politiků prý dostal včera 109 dopisů, kde mu domkáři a rolníci píší, aby s takovými politickými piráty, jako je na př. Peroutka, přestal agrární tisk zabývat se slušnou formou; ve vážných chvílích prý zlý osud posílá na náš národ takové lučavky v podobě Peroutků. Podivné to olizování... Zastávali jsme zde po presidentské volbě, pokud se agrární strany týkalo, tento hlavní názor: agrární strana má nárok na vděčnost demokratů, poněvadž v kritických chvílích pomohla zachránit demokracii; na to se přes všechny nepříjemnosti nemá zapomenout; idea trestat agrární stranu, která po presidentské volbě se zrodila v hlavách některých levicových politiků, je škodlivá, poněvadž by mohla přinést zkázu koalice, o níž se naše demokracie dosud bezpečně opírala. Za to tedy dostáváme z „Venkova“ odpověď: politické pirátství, lučavka. A za to zároveň vytýkají nám naši čtenáři, že mažeme med kolem agrárních úst. Kde tedy je pravda? Obojí nemůže být pravdou najednou.

Řekneme, jak se na to díváme. Nevěříme ovšem v oněch 109 korespondujících rolníků a domkářů, za to velmi věříme v p. senátora Vraného, chefredaktora „Venkova“. Jestliže agrární domkáři po presidentské volbě opravdu do ústředí dopisovali, má dle všeho p. Vraný nejméně příčin, aby se těch dopisů dovolával, neboť zřídka se stává, aby straníci vřele chválili vůdce, který tak blamoval sebe i je. To p. senátor Vraný jen napodobuje hlas 109 rozlícených domkářů, a napodobuje jej proto, že jsme konstatovali to, co i bez nás každý vidí: že pomáhal zavést agrární stranu do porážky a že hrál tentokráte pro stranu roli velmi škodlivou. To ovšem musí být nějak smazáno, od toho musí být pozornost nějak odvrácena, poněvadž p. Vranému se nechce dlouho žít v takové hanbě. Proto si vůči nám počíná jako muž, který s úspěchem prodělal nějaký výtečný kurs v nadávání. Ale pro nesnesitelnou a rostoucí lhovost k tomu, co je pravda, přestává už p. Vraný býti partnerem, s nímž je důstojno a užitečno debatovat. Nebudeme se tedy touto stránkou věci šíře zabývat. Ale uložíme si také chladnokrevnost a nedovolíme, aby hrubostí jimiž nás pan Vraný častuje, měly vliv na naše stanovisko k agrární straně.

Pan Fiala má do jisté míry pravdu. Ano, „největší a nejvlivnější strana působí i na nezávislé týdeníky“. Jak by nepůsobila? Jak by si mohl někdo dovolit, aby na něho skutečnost nepůsobila? Je skutečností, že agrární strana dosud je největší a nejvlivnější naší stranou. Nemůže tedy ani nezávislému pozorovateli býti lhovost, na které frontě tato strana stojí. Agrární strana má na nás ten vliv, že si uvědomujeme, že s takovou silou se nesmí zacházet neopatrně.

My s tímto časopisem děláme do jisté míry odvážný experiment: nutíme čtenáře k chladné úvaze, nevyužíváme toho, že jen píšeme na papír, a že bychom tedy mohli psát velmi volně a pořádně se rozmáchnouti, nýbrž snažíme se psát tak, aby podle toho bylo možno v praktické politice jednat.

Nic by nás nestálo, kdybychom se připojili k oněm

skupinám, které nyní žádají: agrární strana budiž potrestána. Jen bychom měli nepříjemný dojem, že jsme opustili rozvahu a že dojem jedné chvíle stavíme nad potřeby celého desetiletí. Neboť, milý pane, nezapomínejte, že boj o demokracii dosud není skončen. Ještě mohou přijít chvíle kritické a ještě velmi záleží na zdravém vývoji v agrární straně, poněvadž opravdu je největší. Bylo by nerozumno zbytečně ji zatlačit do kouta, kde by se vychovávala ke vzdoru. Neslo dobré ovoce, že jsme kdysi jednali mírně vůči katolíkům. Ted' stojíme před podobnou zkouškou politické schopnosti vzhledem k agrárikům.

Pravda, agrární strana byla poražena, ale nezapomínejte na dvě věci: 1. byla poražena jen v určité věci, v otázce presidentské; o ostatních věcech mohly by rozhodnout jen říšské volby, k nimž by se agrární strana jistě odvolala; 2. jest se obávat, aby někteří lidé, nezkušení v užívání vítězství, jehož jim dosud bylo málo dopřáno, nepřepiali nyní nosnost tohoto vítězství. S potěšením pozorujeme, že taková úvaha razí si cestu i do tábora mladých. V „Útoku“, časopisu sociálně demokratické mládeže, četli jsme nyní: „Jsme přesvědčeni, že i nadále je správné koaliční heslo: dělník a sedlák. Bylo by svrchovaně nebezpečno, kdyby komplex méněcennosti, který tak dlouho dřímá v duši ostatních koaličních stran, měl býti nyní vystřídán touhou po nějaké překompenzaci.“ Je potěšitelné, že tato rozumná úvaha vyšla v časopise, který se dokonce jmenuje „Útok“, a který by tedy měl právo na nějaké bouření.

Připouštíme, že agrární strana bývá nepříjemná a že důkladně dovedla využít svého postavení; že si svou věrnost k demokracii dala zaplatiti. Stránky „Prítomnosti“ jsou naplněny stesky na to. Ale v střízlivě uvažujících lidech musila ihned po presidentské volbě vzniknouti myšlenka: nynější koalice musí býti udržena; bez ní by demokracie neměla pevné půdy pod nohama.

Toto — ne více — jsme řekli, a to se vám, zcela neprávem, zdá mazáním medu kolem agrárních úst.

III.

Konečně se nás ptá jeden čtenář, proč prý, když v presidentské otázce došlo ke sporu dvou směrů, nebyla tato otázka předložena národu, aby o ní rozhodl přímou volbou. Tento dotaz nás poněkud zarmucuje, neboť věru nesvědčí o znalosti naší ústavy. V ní je přece stanoveno, že prezident republiky je volen Národním shromážděním. Jak by toho vláda mohla nedbatí a proti znění ústavy povolati lid k volbě? Tomuto námětu tedy opravdu nerozumíme.

Ostatně, myslíte, že by pak konečný výsledek byl lepší? Obávám se, že mnohem horší. Kdyby presidenta volil lid, věnovaly by se ovšem politické strany po několik měsíců nejprudší agitaci. A agitovat — to ovšem znamená snižovat všemožně kandidáta druhých stran. Po této veřejné několikaměsíční agitaci byla by pak ovšem konečná dohoda stran mnohem těžší, ne-li vůbec nemožná. A nový prezident, ať by to byl kdokoliv, nesl by na sobě zjevné známky toho, že byl nucen projíti dlouhotrvající agitací odpůrců. Nedosedl by na své místo nepošpiněn. Nynější způsob více šetří presidentovy autority. —fp—

JASNÉ ZŘENÍ - VKUSNÝ VZHLED!

Americké brýle Ful Vue

„OKULARIA“, PRAHA, Václavské nám. 57, nad Lützowovou

Původní spolehlivá americká zlatá plnicí pera

Výhradní prodej má firma

Karel Kellner, Praha - Václavské nám. 61 - Dlouhá třída 17 - Račte si vyžádati náš ilustr. prospekt

Conklin

se znamenitě osvědčují a poskytnou každému největší míru uspokojení. CONKLIN znamená přesnost a pokrok!

Svět knih

Roč. 6. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

3

Motto:

„Kdybych měl volit mezi pravdou a krásou, neváhal bych ani vteřinu: zvolil bych si krásu, protože jsem přesvědčen, že krása v sobě tají vyšší pravdu než pravda sama.“

Anatole France.

KLUB

Přítomnost

Praha XI, čp. 1800. Všeobecný pensijní ústav, číslo telefonu 355-33.

Pravidelné večery každou středu. v 19.30 hod. Velký sál Všeobecného pensijního ústavu, východní vchod.

24. ledna Malý sál Městské knihovny: zplnomoc. ministr dr. Kamil Krofta: O významu Společnosti národů.

29. ledna Vaněurovo Jezero Ukeře a nové cesty českého divadla. Promluví dr. Vlad. Vančura: O divadle, dr. J. Träger: Vančura a nové české divadlo, režisér Jiří Frejka: Inscenace Jezera Ukeře.

5. února dr. Jaromír Doležal: Československo-polské трудности.

Přístup pouze členům a pozvaným hostům. Podmínky členství: doporučení dvěma členy výboru, zápisné 50 Kč, roční příspěvek činného člena 80 Kč, rodinného 40 Kč, akademického 20 Kč (zápisné 10 Kč), venkovského 40 Kč, zakládajícího 2000 Kč jednou pro vždy.

Když zemře lev

Anatole France byl tak veliký, že po jeho smrti si znepokojený svět literární mládeže zhluboka oddech, a byl to oddech tak pochopitelný, že nepřekvapuje. Postava An. France stála v literárním světě příliš dlouho, příliš jasně zářila, vrhala kolem sebe stín příliš hustý, takže nezbytně roznitila vášnivou nenávisť nedočkavých ctíždostů a neuznaných talentů. „France? Kdo je to?“ ptali se, předstírajíce překvapení, téměř všichni literáti pod paděsát let. „Co napsal? Co řekl?“ Jistě ho všichni znali dost dobře, aby ho nenáviděli za to, že tak dlouho tížil jejich nedočkavost a že ve čtenářích vedle jiných ohavných zvyků vypěstil také zvyk, požadovat od uměleckého díla, aby bylo opravdu umělecké. Bylo nutné uvrhnouti v zapomenutí příklad, který tak škodil jejich zájmům. Sotvaže lev zemřel, sesypaly se na něho rány, kousání, trkání, kopance. A to je stejně neklamným znakem královské velikosti jako jiskření koruny.

Léon Carias

Jar. Zaorálek: Dobré dílo

Vzorná edice Pantheon dokončuje po Souborném vydání spisů J. W. Goetha, jednoho z největších literárních zjevů světových, souborné vydání spisů Anatola France, jednoho z nejtýpčtějších představitelů literatury francouzské a evropské. Sedmadvacet knih románů a nejlepších povídek a novel, jaké kdy byly napsány, obsahuje toto vydání, celý svět po-

Gramofonové desky všech značek

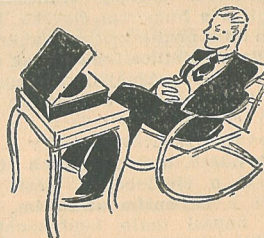
Jazykové kursy na deskách

ULTRAPHON

Elektrické hrací přístroje SUPRAPHON k radiu

Vyzádejte si seznamy a podrobnou nabídku

SOUKUP A SPOL., PRAHA II, KLIMENTSKÁ 32

Charles Braibant:

ANATOLE FRANCE.

Autor jednoho z nejúspěšnějších románů posledních let napsal o A. Franceovi knihu, v níž se snaží vysvětliti vývoj Franceových politických názorů od liberálního republikánství k radikálnímu socialismu. Braibant je jeden z mladých dnešních Francouzů a je zajímavé, jak se dívá na Franceův literární význam.

Anatole France je oběť přemrštěných oslav, kterými byl zahrnován po třicet let, a proto je ještě v očistci. Je tam stejně, jako tam ještě před několika měsíci byl Zola. Je tam stejně, jak tam dlouho byl Hugo. A je-li nějaká spravedlnost ve světě literatury, možná že si právě odpykává trest za to, že vlastníma rukama navrhl Huga do očištění: „Nedostížný umělec, to je mnoho, ale není to všechno,“ tak to r. 1887 napsal o Hugovi. A přesně totéž se po Franceově smrti říkalo o něm. Ale buďte ujisti, že nebude čekat sto let, aby vstoupil do ráje.

Naprostě jisté je, že A. France ovládal pětadvacet let francouzského, ba mohlo by se téměř říci evropského života: „Je skvělý, je mocný a vážený jako fernaýský patriarcha,“ řekl o něm A. Chaumeix. „Stejně jako kdysi Voltaire je v Evropě nejlepším představitelem toho, čemu se cizinci nejvíce obdivují v duchu naší rasy, totiž duchaplnosti, duševní pružnosti a rozumu.“

A V. Giraud začíná svou knihu o Franceovi těmito slovy: „A. France je francouzský spisovatel, který od dob Renanových měl snad největší vliv, nejen ve Francii, ale také v cizině, na největší množství duchů.“ — Je třeba citovat znovu proslulá Barrésova slova o službách, jež A. France prokázal francouzskému jazyku? Je třeba připomínat, že ještě nedávno Henri Massis prohlásil: „Nikdo nepřispěl tak velice k tomu, aby Evropa byla dobytá pro náš duchovní vliv?“

Ještě dnes, po všem tom, co o něm bylo řečeno za posledních deset let, se mi zdá, že nevyumizel jeho vliv na to, čemu Sainte-Beuve říkával „společenský vkus“. Zdá se mi, že v našem společenském životě, jak mezi jeho nejhoršími nepřáteli, tak mezi jeho věrnými přáteli, je jistý způsob pohledu na věci, jistý způsob výkladu věcí, ironický způsob

FEUILLETON

Anatole France:

JAK JSEM SE NARODIL. *)

Matka mi často vypravovala věci, co se událo za mého narození, ale mně se to nezdávalo tak významné, jak ona si myslívala. Nedbal jsem toho, takže mi to vyprchalo z paměti.

Když se má dítě narodit, porodní bábu musí mít a kmoter celý houf . .

Aspoň to mohu, podle doslechu, potvrdit, že obyděl, o němž mluví tyto veršičky starého Pařížana, nebyl na sklonku vlády Ludvíka Filipa zapomenut úplně. Neboť ve světnici paní Nozièrové veliké shromáždění ctihodných paniček se sešlo očekávatí můj příchod. Bylo to v dubnu; bylo chladno. Tři, čtyři kmotry ze sousedství, mezi jinými paní Caumontová, knihkupcová, ovdovělá paní Chandelierová a paní Danquinová, přikládaly do krbu polena

* Z knihy životopisných vzpomínek, která právě vyšla pod názvem „Petříček“.

a pily vařené víno, zatím co matka pocítovala veliké bolesti.

„Křičte, paní Nozièrová, křičte, co můžete,“ řekla paní Caumontová; „to vám uleví.“

Paní Chandelierová, protože nevěděla, co se svou dvanáctiletou dcerou Eivírou, přivedla ji s sebou a co chvíli ji posílala ven, protože se bála, abych se najednou neukázal slečince tak mladé, neboť to by nebylo bývalo slušné.

Ty dámy neměly zamrzlý zobák, pu-sa jim, jak mi bylo vyprávěno, jela jako za starých zlatých časů. Paní Caumontová k veliké nelibosti mé matky neúnavně vyprávěla všelijaké strašné případy zhlédnutí. Někjaká její známá potkala, když byla v jiném stavu, beznohého mrzáka, který chodil po žehličkách, jež držel v ruce, a prosil o almužnu, a potom porodila beznohé dítě. Ona sama, když „chodila s outěžkem“ se svou dcerou Noemi, se jednou polekala zajíce, který jí vyběhl pod nohy; a Noemi se narodila s ušima zašpatičelýma a pohyblivýma.

O půlnoci bolesti přestaly a porod se přerušil. Důvodů k nepokojí bylo tím více, že poslední porodila matka dítě mrtvé a málem by byla umřela. Každá žena vykládala, co si o tom myslí; paní Matyášová, stará

chůva, nevěděla, koho dříve poslouchat. Otec, velmi bleďý, vcházel každých pět minut do světnice a beze slova zase odcházel. Třebaže sám byl lékařem, obratným praktikem, a když o to byl požádán, také porodníkem, neodvažoval se pomáhat při porodech své ženy a volával k ní kolegu, starého Fourniera, záka Cabanisova. V noci se znovu začaly porodní bolesti.

V pět hodin ráno jsem přišel na svět.

„Je to chlapec,“ řekl starý Fournier.

A všechny kmotry se rozkřikly, že to přece říkaly.

Paní Morinová mě v měděné míse omyla velikou houbou. To upomíná na staré malby, zobrazující narození Mariino. Ale já jsem byl, po pravdě řečeno, umyt v kotlíku na zavařování. Paní Morinová oznámila, že mám na levém boku červenou skvrnu, a to proto, že matka, když se mnou byla v jiném stavu, dostala v zahradě tety Chaussonové chuť na třešně. Starý Fournier, velmi pohrdající lidovými pověrami, na to prohlásil, že je rád, že paní Nozièrová se za těhotenství omezila na přání tak skromné, neboť kdyby se byla zapomněla tak, že by byla zatoužila po perových ozdobách, šper-

myšlení a jistý konverzační tón, vesměs věci pocházející od A. France. Bylo by třeba zeptat se nějakého starého člověka, který si uchoval dobrou paměť a má smysl pro vývoj, zda-li dnešní způsoby

myšlení a řeči byly v Evropě v době, kdy naše veřejnost začala lačně a dychtivě číst Franceovy knihy, nebo zda-li jsou to opravdu nové odstíny francouzského ducha, stvořené Francem a odkázané jím dnešku.

stav a dějů od Homéra přes antiku a francouzskou revoluci až do doby technického století, ozvěny všech těch mnohotvárných vzruchů a otřesů, které zachvívaly Evropou od počátků civilisace do dneška, zaznívají z tohoto díla. Básníci tak jemní jako Šrámek, Neumann, St. Haniš, Toman, spisovatelé jako E. Bass, F. V. Krejčí, A. Procházka, A. Velhartický, B. Mathesius a jiní zapřáhli své síly do překladů Franceovy jemné, vybroušené prózy a za pomoci obětavého, za svým kulturním cílem pevně krácejícího nakladatele dávají českým čtenářům dílo, které nelze nazvat jinak než dílem dobrým. V záplavě překladové literatury starší, novější a nejnovější, módní a nejmódnější, ční takový podnik, jako je souborné vydání Franceových spisů, jako věž, jejíž zvon bude vyzvánět ještě generaci, která nebudě znát již ani jména dnešních „úspěšných“ autorů. Vydat knihu není ani dnes, kdy nakladatelská činnost trpí hospodářskou tísní čtenářů, nic záslužného. Ale vydat celé beletristické dílo autora, který chce mnohem víc než běžet s proudem veřejného mínění nebo lícitit čtenářově samolibnosti, je zvláště dnes skutek víc než záslužný. Je to důkaz, že nakladatel neztrácí víru v ducha, neboť nikdy by se do takového podniku nepouštěl, kdyby nevěřil, že českému kulturnímu životu je třeba také něčeho víc než sensačních literárních šlágrů. A je to také vzácný příklad českého nakladatelského podnikání, které nikdy nezapomíná svého poslání duchovního. Příklad dvojnásob vzácný dnes, kdy téměř v každé podnikatelské činnosti roz-

hodující slovo má zisk a kdy zvláště nakladatel musí počítat s tak silně oslabenou kupní silou svých zákazníků.

POSLEDNÍ DVA SVAZKY A. FRANCE.

Ve vzorné edici Pantheon právě vycházejí poslední dva svazky sebraných beletristických spisů jednoho z největších mistrů prózy, Anatola France. Jsou to knihy Petříček a Život v květu, kterým sám autor skromně říká „vzpomínky“, které však jsou něčím mnohem víc než pokojným vzpomínáním na krásná mladá léta. Petříček vydal A. France roku 1919, Život v květu roku 1922, tedy ve věku, kdy se dovršoval jeho bohatý myšlenkový život, takže v obou těchto knihách je jako by kvintesence jeho uměleckého a myslitelského ducha. Kronikou celého posledního století by bylo možné nazvat tyto dva svazky, kronikou psanou nejen s nedostatečnou virtuositou zkušného umělce, ale též s neklamnou skvělou znalce ubohosti i velikosti lidské duše. V tom, jak mluví o civilisaci, o výchově, o válce, o lásce, o stáří atd., je jasně cítit ozvěny otřásajících zkušeností ze světové války a nejménou zaznívá z těchto stránek mezi řádky varovný hlas evropskému lidstvu, kdežto jinde zase s jemnou, typicky francouzskou ironií a s humorem člověka, který toho tolik prožil, kritizuje autor jak omyly a pošetilosti mládí, tak omyly mnohem vážnější, celé epochy. Při tom kapitoly o užaslých prvních dětských pohledech na svět, o prvních záchvěvech lásky v mladých lidech, o studentských přátelstvích, o chudobě, o štěstí atd. patří k nejlepším stránkám, jaké kdy napsal tento nepřekonatelný umělec psaného slova. Obě knihy vycházejí ve vzorném překladu Jaroslava Zaorálka. Petříček má 268 stran a stojí brož. Kč 20.—, Život v květu má 292 stran a stojí brož. Kč 25.—.

Dvěma knihami životopisných vzpomínek byl ukončen

český soubor ANATOLE FRANCE

	Brož.	Váz.		Brož.	Váz.
Pod jilmem	12.50	22.50	Vzpouza andělů	15.—	25.—
Proutěná panna	12.50	22.50	Zahrada Epikurova	15.—	25.—
Ametystový prsten	12.50	22.50	Na bílé skále	15.—	25.—
Pan Bergeret v Paříži	12.50	22.50	Thais	15.—	25.—
Baltazar a jiné povídky	12.50	22.50	Traktér u královny Pedauky	25.—	35.—
Studně sv. Kláry	12.50	22.50	Názory pana Jeronyma Coignarda	15.—	25.—
Sedm žen Modrovousových a jiné podivuhodné povídky	12.50	22.50	Povídky Jakuba Kuch-tíka	15.—	25.—
Perleťová schránka	12.50	22.50	Červená lilie	15.—	25.—
Bohové žízňejí	15.—	25.—	Crainquebille	15.—	25.—
Touhy Jana Serviena	10.50	20.50	Jokasta a Hubená kočka	15.—	25.—
Zločín Sylvestra Bonnarda	15.—	25.—	Kniha přítelova	15.—	25.—
Komická historie	12.50	22.50	Petr Nozière	15.—	25.—
Ostrov tučňáků	17.50	27.50	Petříček	20.—	30.—
			Život v květu	25.—	35.—

Celé dílo stojí brož. Kč 415.—, váz. Kč 685.—
V polokožené vazbě v osmi svazcích Kč 695.—

U KNIHKUPCŮ! - FR. BOROVÝ

Henri Brémond:

O ANATOLU FRANCEOVI.

„Se spisovatelem Anatolem Francem nám odešel literární vzdělanec v pravém smyslu tohoto slova. Dnes máme literární labužníky a máme snoby, ale nemáme již literárních vzdělanců. Základním principem pravého vzdělance je pomalé vychutnávání. Dnes je ve všem přílišný chvat: lidé dnes nepopřávají krásným věcem tolik času, aby se mohly pozvolna vpletat do mozku. Je to nebezpečný úkaz. Dnešní literatura je příliš zintelektualisována a proto také zindustrialisována. Všichni ti mladí spisovatelé jsou mnohem rozumovější než my, ale jsou přespříliš rozumoví. Rozum brzdí jejich fantasií. Nakonec budou psát samé matematické poučky. Chybí jim ona prostomyslnost, ta lehkost a nenucenost, které charakterisují pravého humanistu. Pozorují u většiny z nich — ale to se smí říkat jenom veshmále a šepem — sklon k rychlé vyčerpanosti. Udělají tři limonády a ještě stále mačkají touž půlku citronu.“

O NOUZI V NADBYTKU, národohospodářská publikace guvernéra Národní banky dra Karla Engliše, vyšla již ve druhém vydání.

G. Truc:

KLASIK, ALE ŽIVÝ.

Hvězda A. France prý zapadá a já naopak ji vidím vycházet; je prý to klasik, a s tím souhlasím také já, s podmínkou ovšem, že z něho neudělají klasika mrtvého. Dokud budou na světě lidé, kteří dovedou myslet a cítit, dotud bude mít A. France čtenáře. Možná dokonce, že budoucnost ho postaví na zasloužené místo lépe než my, kteří jsme ho znali příliš zblízka. Filosof se od něho naučí mluvit své zaměstnání, spisovatel a umělec se z jeho knih dovědí, že je možné vkládat pod slova myšlenky, a všichni budou vnímat pronikavý, hluboký a zoufalý půvab života a budou na tváři cítit víchru vanoucí z propasti, když se nad ní člověk nakloní se všemi svými smysly.

Anatole France nebyl ani filosofem, ani kazatelem, ani estétom, ani historikem, byl to jenom šťastný geniální duch, v němž se všechno harmonisuje a v němž se pozemský svět nejlépe zrcadlí. Právě proto mě dráždí, když se na něho útočí. Nemluvíme o oněch hlupácích, kteří po něm házejí svými bobky a domnívají se, že na sebe upoutají pozornost, když řeknou, že slunce svítí, třebaže není den. Odpůrci Anatola France ho očerňují ze stranické zaujatosti nebo zůstávají příliš nepozornými nebo nechápavými, takže se vůbec nemohou přiblížit k tomuto mistru, převyšujícímu svou dobu. France je opravdu nesmrtelný. Vidím v něm jednoho z těch pěti nebo šesti duchů, kteří nám přinesli nejpotřebnější z duchovní kultury, a když si představím, že by mi bylo dovoleno uchýlit se na nějaký pustý ostrov jenom s několika knihami, vzal bych si tam vedle Platona, bible sv. Tomáše a Racina Zločín Sylvestra Bonnarda.

cích, kašmíru, po čtyřspřežení, paláci, zámku a skvělé zahradě, neměl bych na celém svém drobném tělíčku dosti kůže na stopy těchto rozsáhlých přání.

„Říkejte si, co chcete, pane doktor,“ odbyla ho paní Caumontová, „ale má sestra Malvína, když byla v jiném stavu, pocítila o Štědrém večeru neodolatelnou chut účastnit se slavnostní večeře a její dcera . . .“

„. . . se narodila s jeřátkem na špičce nosu, pravda?“ přerušil ji doktor.

A doporučil paní Morinové, aby mě nezavínila příliš těsně.

Já jsem zatím křičel tak silně, že jsem byl, že se udusím.

Byl jsem červený jako rajské jablko a podle názoru všech přítomných jsem byl ošklivé zvířátko. Matka požádala, aby mě jí ukázali, pozdvihla se napolo, vztáhla po mně paže, usmála se na me a spustila zase do peřin svou znavenou hlavu. Tak jsem od jejích nežných a čistých úst dostal na uvítanou onen úsměv, bez něhož člověk, jak praví básník, není hoden ani stolu bohů, ani lože bohů.

Pokřtěn jsem byl v kostele Saint-Germains-des-Près a nad křtitelnicí

mě držela kmotra víla. Ve svém životě lidském se jmenovala Marcela, krásná byla jako obrázek a provdala se za opici jménem Dupont a milovala ho šleně, neboť víly mají opice bláznivě rády. Očarovala mou kolébku a hned potom odjela s tím svým opičákem do zámořských zemí. Na chvíli, jsem ji spatřil na začátku svého jinošství, jako raněný Didonin stín v myrtovém háji, jako měsíční paprsek na mýtině. Byl to jenom záblesk a přece zanechal v mě paměť plno barev a vůní. Můj kmotr, pan Petr Danquin, mi zanechal vzpomínky méně vzácné. Dodnes ho v duchu vidím, tlustého, nízkého, s šedivými, úplně kučeravými vlasy, s kulatými a těžkými tvářemi, s laskavým a chytrým pohledem za zlatými brýlemi. Bricho à la Grimod de la Reynière měl zakryto krásnou vestou z květovaného atlasu, vyšitou rukama paní Danquinové. Nosíval širokou, černou hedvábnou závanou, sedmkrát otočenou kolem krku a límec od košile mu jako kyticí obaloval kvetoucí tvář. R. 1815 viděl v Lyonu Napoleona; náležel ke straně liberální a zabýval se geologií.

V jedné z ulic, svažujících se k těm seinským nábřežím, na nichž se narodil chlapec, který dodnes, po tolika letech, neví, zdali udělal dobře či špatně, že přišel na svět, v té spoustě lidí, žijících svým neznámým životem, muž s širokou lebkou, drsný a holý jako balvan bretonské žuly, s očima hluboko zapadlými ve vyklenutých důlcích, s očima, které ještě nedávno metaly plameny a teď si uchovávaly sotva slabé světélko, nevrly, neduživý, velebný stařec, Chateaubriand, když byl své století naplnil svou slávou, tam dohasínal pln životní omrzlosti.

Nejednou sestoupil s passyjských návrší a po týchž nábřežích kráčel starý, plešatý muž s dlouhými bílými vlasy, s tvářemi trudovitými, s rúží v knoflíkové dírci, s úsměvem na rtech, dobrácky a zrovna tak plebejský v chování, jak onen byl šlechtický. A chodci se zastavovali a dívali se na populárního písničkáře.

Chateaubriand, katolík a monarchista, Béranger, napoleonovec, republikán a volnomyslenkář, v těchto dvou znameňích jsem se narodil.